

Βρυξέλλες, 5.7.2023  
SWD(2023) 813 final

## **ΕΓΓΡΑΦΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ**

**Έκθεση του 2023 για το κράτος δικαίου  
Κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο**

*που συνοδεύει το έγγραφο*

**ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ  
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ  
ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ**

**Έκθεση του 2023 για το κράτος δικαίου  
Η κατάσταση του κράτους δικαίου στην Ευρωπαϊκή Ένωση**

{COM(2023) 800 final} - {SWD(2023) 801 final} - {SWD(2023) 802 final} -  
{SWD(2023) 803 final} - {SWD(2023) 804 final} - {SWD(2023) 805 final} -  
{SWD(2023) 806 final} - {SWD(2023) 807 final} - {SWD(2023) 808 final} -  
{SWD(2023) 809 final} - {SWD(2023) 810 final} - {SWD(2023) 811 final} -  
{SWD(2023) 812 final} - {SWD(2023) 814 final} - {SWD(2023) 815 final} -  
{SWD(2023) 816 final} - {SWD(2023) 817 final} - {SWD(2023) 818 final} -  
{SWD(2023) 819 final} - {SWD(2023) 820 final} - {SWD(2023) 821 final} -  
{SWD(2023) 822 final} - {SWD(2023) 823 final} - {SWD(2023) 824 final} -  
{SWD(2023) 825 final} - {SWD(2023) 826 final} - {SWD(2023) 827 final}

## ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το κυπριακό σύστημα απονομής δικαιοσύνης έχει υποβληθεί σε σημαντικές μεταρρυθμίσεις, στις οποίες συμπεριλαμβάνεται η σύσταση νέων δικαστηρίων και η δημιουργία νέων βαθμών δικαιοδοσίας. Το νέο σύστημα διορισμού δικαστών στο Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο και το Ανώτατο Δικαστήριο περιλαμβάνει ένα θετικό μέτρο για τη συμμετοχή του δικαστικού σώματος, σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα. Η σύνθεση του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου διευρύνθηκε ώστε να συμπεριλαμβάνονται μέλη που δεν είναι δικαστές, ενισχύοντας έτσι τη δημοκρατική νομιμοποίησή του, ενώ δεν επιτρέπεται ακόμη η ευρύτερη συμμετοχή δικαστών που επιλέγονται από τους συναδέλφους τους, σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα. Το νομοσχέδιο για τη μεταρρύθμιση της Νομικής Υπηρεσίας της Δημοκρατίας που έχει κατατεθεί στη Βουλή δεν προβλέπει σαφέστερη διάκριση του ρόλου της ως συμβουλευτικής και ως εισαγγελικής αρχής. Η απουσία ελέγχου των αποφάσεων του Γενικού Εισαγγελέα σχετικά με τη μη άσκηση δίωξης ή τη διακοπή ποινικής διαδικασίας εγείρει ανησυχίες. Το σύστημα απονομής δικαιοσύνης της Κύπρου εξακολουθεί να αντιμετωπίζει σοβαρές προκλήσεις από άποψη αποδοτικότητας. Στόχος ορισμένων υπό εξέλιξη μεταρρυθμίσεων είναι η βελτίωση της ποιότητας και της αποδοτικότητας του συστήματος απονομής δικαιοσύνης, συμπεριλαμβανομένου του επιπέδου ψηφιοποίησης, αλλά η εφαρμογή τους είναι αργή. Ο διορισμός νέων δικαστών και η θέσπιση νέων δικονομικών κανόνων συνιστούν θετικές εξελίξεις, ενώ η έλλειψη υποστηρικτικού προσωπικού εξακολουθεί να αποτελεί πρόκληση. Τα σχέδια για την ανακαίνιση παλαιών κτιρίων αποσκοπούν στη βελτίωση των τρεχουσών συνθηκών εργασίας.

Η Ανεξάρτητη Αρχή κατά της Διαφθοράς έχει ξεκινήσει τη λειτουργία της, αν και με περιορισμένο προσωπικό. Η εφαρμογή της εθνικής στρατηγικής για την καταπολέμηση της διαφθοράς έχει δρομολογηθεί. Υπάρχουν ανησυχίες σχετικά με την περιορισμένη πρόσβαση σε πληροφορίες, η οποία έχει αντίκτυπο στην αποτελεσματικότητα των οικονομικών ελέγχων των δημόσιων οργανισμών. Υφίστανται ελλείψεις όσον αφορά την αποτελεσματικότητα των ερευνών και των διώξεων, και εξακολουθούν να μην υπάρχουν αποτελέσματα όσον αφορά τις υποθέσεις διαφθοράς στα υψηλά κλιμάκια. Το νομοθετικό πλαίσιο σχετικά με την άσκηση πίεσης ή επιρροής από ομάδες συμφερόντων (lobbying) εξακολουθεί να βελτιώνεται, ενώ το σύστημα δήλωσης σχετικά με την περιουσιακή κατάσταση δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί καθώς η σχετική νομοθετική πράξη εξακολουθεί να εκκρεμεί στη Βουλή. Η εφαρμογή των διατάξεων σχετικά με τη σύγκρουση συμφερόντων όσον αφορά τους βουλευτές συνεχίζεται, ενώ δεν λήφθηκαν περαιτέρω μέτρα όσον αφορά παρόμοιες διατάξεις για τη δημόσια διοίκηση. Δρομολογήθηκαν δράσεις ευαισθητοποίησης για την προστασία των πληροφοριοδοτών. Η εφαρμογή των διατάξεων δεοντολογίας για την αστυνομία και το δικαστικό σώμα συνεχίστηκε κατά το προηγούμενο έτος, με συνολική μείωση των εκκρεμών υποθέσεων. Η εφαρμογή του προγράμματος χορήγησης ιθαγένειας σε επενδυτές έχει σταματήσει στην πράξη.

Το ρυθμιστικό πλαίσιο σχετικά με τη διαφάνεια του ιδιοκτησιακού καθεστώτος στον τομέα των οπτικοακουστικών μέσων ενισχύθηκε όσον αφορά τα ραδιοηλεκτρονικά μέσα. Δεν υπάρχουν εξελίξεις σχετικά με τη ρύθμιση της κρατικής διαφήμισης. Έχουν ήδη ξεκινήσει συζητήσεις μεταξύ της κυβέρνησης και του Ραδιοφωνικού Ιδρύματος Κύπρου με στόχο τον εκσυγχρονισμό του νόμου που ρυθμίζει τα δημόσια μέσα μαζικής επικοινωνίας. Έχουν ανακύψει ορισμένες προκλήσεις σχετικά με την εφαρμογή του νόμου για την πρόσβαση του κοινού σε πληροφορίες. Το νομοσχέδιο για την ελευθερία του Τύπου, εάν ψηφιστεί, θα εισαγάγει διατάξεις σχετικά με τα ηλεκτρονικά μέσα μαζικής επικοινωνίας, θα κατοχυρώσει

με νόμο κώδικα ορθής πρακτικής και θα περιέχει διατάξεις με στόχο την προστασία της ασφάλειας των δημοσιογράφων και άλλων εργαζομένων στα μέσα μαζικής επικοινωνίας.

Στόχος της δημιουργίας της ηλεκτρονικής πλατφόρμας διαβούλευσης είναι η ενίσχυση της προσβασιμότητας και της διαφάνειας στη νομοπαρασκευαστική διαδικασία, ενώ απαιτείται περαιτέρω δράση για την αντιμετώπιση των πάγιων ελλείψεων όσον αφορά την αποτελεσματική και έγκαιρη διαβούλευση με τα ενδιαφερόμενα μέρη. Τα σχέδια που αποσκοπούν στην ψηφιοποίηση της νομοπαρασκευαστικής διαδικασίας αναμένεται να βελτιώσουν την ποιότητα της νομοθεσίας και την πρόσβαση σε αυτή. Η ενίσχυση του ρυθμιστικού πλαισίου του Διαμεσολαβητή (Επιτρόπου Διοικήσεως και Προστασίας Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων) είχε ως αποτέλεσμα την αναβάθμισή του σε εθνικό Οργανισμό Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων «Α΄ τάξης». Ο διοικητικός και ο οικονομικός φόρτος εγείρουν ανησυχίες σχετικά με το περιβάλλον της κοινωνίας των πολιτών.

## ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ

Συνολικά, όσον αφορά τις συστάσεις που διατυπώθηκαν στην έκθεση του 2022 για το κράτος δικαίου, η Κύπρος έχει σημειώσει:

- Σημαντική πρόοδο όσον αφορά τη διασφάλιση ότι η μεταρρύθμιση για τον διορισμό των δικαστών του Ανώτατου Συνταγματικού Δικαστηρίου και του Ανώτατου Δικαστηρίου λαμβάνει υπόψη τα ευρωπαϊκά πρότυπα για τους διορισμούς δικαστών και τη γνώμη της Επιτροπής της Βενετίας.
- Κάποια πρόοδο όσον αφορά τη διασφάλιση ότι η μεταρρύθμιση που αφορά τη σύνθεση του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου λαμβάνει υπόψη τα ευρωπαϊκά πρότυπα σχετικά με τα δικαστικά συμβούλια, καθώς και τη γνώμη της Επιτροπής της Βενετίας.
- Κάποια πρόοδο όσον αφορά τη συνέχιση της βελτίωσης της αποτελεσματικής διερεύνησης και εκδίκασης υποθέσεων διαφθοράς υψηλού επιπέδου, μεταξύ άλλων με την ενίσχυση του Γραφείου του Γενικού Εισαγγελέα και της δημοσιονομικής ανεξαρτησίας του.
- Μηδενική πρόοδο όσον αφορά τη θέσπιση κανόνων σχετικά με τη δημοσιοποίηση περιουσιακών στοιχείων από τους αιρετούς αξιωματούχους ώστε να καθιερωθεί η τακτική και ολοκληρωμένη υποβολή δηλώσεων, σε συνδυασμό με αποτελεσματικούς, τακτικούς και πλήρεις ελέγχους.
- Κάποια πρόοδο ως προς την ισχυροποίηση των κανόνων και των μηχανισμών για την ενίσχυση της ανεξάρτητης διακυβέρνησης των δημόσιων μέσων μαζικής επικοινωνίας, λαμβανομένων υπόψη των ευρωπαϊκών προτύπων για τα δημόσια μέσα μαζικής επικοινωνίας.
- Κάποια πρόοδο όσον αφορά τη θέσπιση πλαισίου για την αποτελεσματική και έγκαιρη διαβούλευση με τα ενδιαφερόμενα μέρη στο πλαίσιο της νομοθετικής διαδικασίας.

Σε αυτή τη βάση, και λαμβανομένων υπόψη άλλων εξελίξεων που σημειώθηκαν κατά την περίοδο αναφοράς, καθώς και παράλληλα με την υπενθύμιση των δεσμεύσεων που έχουν αναληφθεί στο πλαίσιο του εθνικού σχεδίου ανάκαμψης και ανθεκτικότητας σχετικά με ορισμένες πτυχές του συστήματος απονομής δικαιοσύνης και του πλαισίου για την καταπολέμηση της διαφθοράς, συνιστάται στην Κύπρο:

- Να ενισχύσει την ανεξαρτησία και τη λογοδοσία της εισαγγελικής αρχής, μεταξύ άλλων με την πρόβλεψη της δυνατότητας ελέγχου των αποφάσεων του Γενικού Εισαγγελέα περί μη άσκησης δίωξης ή διακοπής της διαδικασίας, λαμβάνοντας υπόψη τα ευρωπαϊκά πρότυπα για την ανεξαρτησία και την αυτονομία της εισαγγελικής αρχής.
- Να θεσπίσει κανόνες σχετικά με τη δημοσιοποίηση περιουσιακών στοιχείων από τους αιρετούς αξιωματούχους ώστε να καθιερωθεί η τακτική και ολοκληρωμένη υποβολή δηλώσεων, σε συνδυασμό με αποτελεσματικούς, τακτικούς και πλήρεις ελέγχους.
- Να διασφαλίσει ότι η πρόσφατα συσταθείσα Ανεξάρτητη Αρχή κατά της Διαφθοράς διαθέτει τους οικονομικούς, ανθρώπινους και τεχνικούς πόρους για την αποτελεσματική άσκηση των αρμοδιοτήτων της.
- Να θεσπίσει νομοθεσία για τη διασφάλιση δίκαιης και διαφανούς κατανομής των διαφημιστικών δαπανών από το κράτος και τις κρατικές επιχειρήσεις.
- Να συνεχίσει τη διαδικασία που αποσκοπεί στην ισχυροποίηση των κανόνων και των μηχανισμών για την ενίσχυση της ανεξάρτητης διακυβέρνησης των δημόσιων μέσων

μαζικής επικοινωνίας, λαμβανομένων υπόψη των ευρωπαϊκών προτύπων για τα δημόσια μέσα μαζικής επικοινωνίας.

- Να προχωρήσει στην έγκριση του πλαισίου για την αποτελεσματική και έγκαιρη διαβούλευση με τα ενδιαφερόμενα μέρη στο πλαίσιο της νομοθετικής διαδικασίας και να διασφαλίσει την εφαρμογή του.

## I. ΣΥΣΤΗΜΑ ΑΠΟΝΟΜΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Η οργάνωση του συστήματος απονομής δικαιοσύνης υποβλήθηκε σε σημαντική μεταρρύθμιση, στην οποία συμπεριλαμβάνεται η σύσταση νέων δικαστηρίων και η δημιουργία νέων βαθμών δικαιοδοσίας<sup>1</sup>. Από την 1η Ιουλίου 2023, το δικαστικό σύστημα αποτελείται από έξι επαρχιακά δικαστήρια, έξι κακουργιοδικεία<sup>2</sup>, το Διοικητικό Δικαστήριο<sup>3</sup>, το Διοικητικό Δικαστήριο Διεθνούς Προστασίας<sup>4</sup>, το Εμπορικό Δικαστήριο και το Ναυτοδικείο<sup>5</sup> πρώτου βαθμού δικαιοδοσίας. Επιπλέον, υπάρχουν οικογενειακά δικαστήρια, δικαστήρια ελέγχου ενοικιάσεων, δικαστήρια εργατικών διαφορών και στρατιωτικό δικαστήριο<sup>6</sup>. Συστάθηκε Εφετείο για την εκδίκαση εφέσεων κατά όλων των αποφάσεων που εκδίδονται σε πρώτο βαθμό<sup>7</sup>. Δημιουργήθηκε τρίτος βαθμός δικαιοδοσίας που αποτελείται από το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο και το Ανώτατο Δικαστήριο<sup>8</sup>. Οι δικαστές του πρώτου και του δεύτερου βαθμού διορίζονται, μετατίθενται και προάγονται από το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο (ΑΔΣ)<sup>9</sup>. Οι δικαστές των ανώτατων δικαστηρίων διορίζονται από τον πρόεδρο της Δημοκρατίας. Η εισαγγελική αρχή είναι οργανωμένη υπό τον Γενικό Εισαγγελέα της Δημοκρατίας, ο οποίος διορίζεται από τον πρόεδρο της Δημοκρατίας<sup>10</sup>. Ο Γενικός Εισαγγελέας προΐσταται της Νομικής Υπηρεσίας της Δημοκρατίας, η οποία είναι ανεξάρτητη υπηρεσία<sup>11</sup> που τον επικουρεί, μη υπαγόμενη σε κανένα υπουργείο. Η Κύπρος συμμετέχει στην Ευρωπαϊκή Εισαγγελία (EPPO). Ο ανεξάρτητος εθνικός Δικηγορικός Σύλλογος έχει κανονιστική και πειθαρχική αρμοδιότητα όσον αφορά τα μέλη του.

---

<sup>1</sup> Τον Ιούλιο του 2023 τέθηκε σε ισχύ ο περί της Δέκατης Έβδομης Τροποποίησης του Συντάγματος νόμος του 2022 [νόμος 103(I)/2022], από κοινού με τις τροποποιήσεις του περί Απονομής της Δικαιοσύνης Νόμου του 1964 [νόμοι 145(I) του 2022 και 146(I) του 2022], θέτοντας σε ισχύ μια καίρια αναδιάρθρωση του δικαστικού συστήματος. Παρατηρήσεις που υπέβαλε το Ανώτατο Δικαστήριο για την κατάρτιση της έκθεσης του 2023 για το κράτος δικαίου.

<sup>2</sup> Το κακουργιοδικείο έχει απεριόριστη δικαιοδοσία να εκδικάζει πρωτόδικα οποιαδήποτε ποινική υπόθεση.

<sup>3</sup> Περί της Ίδρυσης και Λειτουργίας Διοικητικού Δικαστηρίου Νόμος [νόμος 131(I)/2015].

<sup>4</sup> Περί της ίδρυσης και λειτουργίας Διοικητικού Δικαστηρίου Διεθνούς Προστασίας Νόμος [νόμος 73(I)/2018].

<sup>5</sup> Περί της Ίδρυσης και Λειτουργίας Εμπορικού Δικαστηρίου και Ναυτοδικείου Νόμος του 2022 [νόμος 62(I)/2022]. Τα δικαστήρια θα εκδικάζουν, σε πρώτο βαθμό, προβεβλημένες εμπορικές και ναυτικές υποθέσεις αντίστοιχα.

<sup>6</sup> Έκθεση του 2022 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 4.

<sup>7</sup> Το Εφετείο συγκροτείται από 16 δικαστές και διαιρείται σε τρία τμήματα: πολιτικό, ποινικό και διοικητικό.

<sup>8</sup> Το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο, συγκροτούμενο από εννέα δικαστές, εκδικάζει κυρίως i) ζητήματα αντισυνταγματικότητας· ii) ζητήματα σύγκρουσης αρμοδιοτήτων μεταξύ δημόσιων αρχών· και iii) διοικητικές υποθέσεις σε τρίτο βαθμό. Το Ανώτατο Δικαστήριο, συγκροτούμενο από επτά δικαστές, ενεργεί ως δικαστήριο τρίτου βαθμού για όλες τις αστικές και ποινικές υποθέσεις, καθώς και για τις υποθέσεις που υπάγονται στην αρμοδιότητα των ειδικών δικαστηρίων.

<sup>9</sup> Το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο συγκροτείται από όλους τους δικαστές του Ανώτατου Δικαστηρίου, τον Γενικό Εισαγγελέα, τον πρόεδρο του Παγκύπριου Δικηγορικού Συλλόγου και δύο έμπειρους δικηγόρους. Σύνταγμα της Κύπρου, άρθρο 157 παράγραφος 2. Η εν λόγω συνταγματική διάταξη αναπτύσσεται περαιτέρω στο άρθρο 10 του περί Απονομής της Δικαιοσύνης Νόμου του 1964, όπως τροποποιήθηκε από τους νόμους 163(I)/2022 και 223(I)/2022.

<sup>10</sup> Ο Γενικός Εισαγγελέας έχει την εξουσία, την οποία ασκεί κατά την κρίση του προς το δημόσιο συμφέρον, να κινεί, να διεξάγει, να αναλαμβάνει και να συνεχίζει ή να διακόπτει οποιαδήποτε διαδικασία για αδίκημα εναντίον οποιουδήποτε προσώπου (φυσικού ή νομικού) στη Δημοκρατία. Επιπλέον, ο Γενικός Εισαγγελέας είναι ο νομικός σύμβουλος της Δημοκρατίας, του προέδρου της Δημοκρατίας, του Υπουργικού Συμβουλίου και των επιμέρους υπουργών. Περαιτέρω, ασκεί κάθε άλλη αρμοδιότητα και καθήκον που του αναθέτει το Σύνταγμα ή ο νόμος. Βλ. Σύνταγμα της Κύπρου, άρθρο 112.

<sup>11</sup> Οι εκπρόσωποι του Γενικού Εισαγγελέα (λειτουργοί της Νομικής Υπηρεσίας) ενεργούν εξ ονόματός του και λαμβάνουν οδηγίες μόνον από αυτόν. Όλοι οι λειτουργοί της Νομικής Υπηρεσίας είναι δημόσιοι λειτουργοί και υπόκεινται στον περί Δημόσιας Υπηρεσίας Νόμο και τους περί Δημόσιας Υπηρεσίας Κανονισμούς, συμπεριλαμβανομένων των πειθαρχικών διαδικασιών όπως όλοι οι άλλοι δημόσιοι υπάλληλοι.

## Ανεξαρτησία

**Το επίπεδο της εκλαμβανόμενης ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης στην Κύπρο παραμένει μέτριο τόσο για το ευρύ κοινό όσο και για τις επιχειρήσεις.** Συνολικά, το 2023 το 54 % του γενικού πληθυσμού και το 44 % των επιχειρήσεων θεωρούν το επίπεδο ανεξαρτησίας των δικαστηρίων και των δικαστών «αρκετά ή πολύ καλό»<sup>12</sup>. Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης για το 2023, το επίπεδο της εκλαμβανόμενης ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης για το ευρύ κοινό βελτιώνεται σταθερά κατά τα τελευταία έτη. Η αντίληψη του ευρέος κοινού όσον αφορά την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης έχει σημειώσει βελτίωση σε σχέση με το 2022 (50 %), αλλά είναι σε χαμηλότερα επίπεδα από ό,τι το 2016 (56 %). Η αντίληψη των επιχειρήσεων όσον αφορά την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης παραμένει σταθερή με μια ελαφρά επιδείνωση συγκριτικά με το 2021 (45 %) και το 2016 (50 %).

**Σημαντική πρόοδος έχει σημειωθεί όσον αφορά μεταρρύθμιση του διορισμού δικαστών του Ανώτατου Συνταγματικού Δικαστηρίου και του Ανώτατου Δικαστηρίου.** Με την έκθεση του 2022 για το κράτος δικαίου συστήθηκε στην Κύπρο «να διασφαλίσει ότι η μεταρρύθμιση για τον διορισμό των δικαστών του Ανώτατου Συνταγματικού Δικαστηρίου και του Ανώτατου Δικαστηρίου λαμβάνει υπόψη τα ευρωπαϊκά πρότυπα σχετικά με τους διορισμούς δικαστών και τη γνώμη της Επιτροπής της Βενετίας»<sup>13</sup>. Η νέα νομοθεσία ψηφίστηκε τον Αύγουστο του 2022 και άρχισε να ισχύει την 1η Ιουλίου 2023<sup>14</sup>. Διατηρείται η εξουσία του προέδρου της Δημοκρατίας να διορίζει τους δικαστές των εν λόγω<sup>15</sup> δύο δικαστηρίων, ενώ συστήνεται νέο όργανο, το Γνωμοδοτικό Δικαστικό Συμβούλιο, με αποστολή να υποβάλλει γνωμοδότηση στον πρόεδρο της Δημοκρατίας σχετικά με την επιλογή, δηλαδή μέσω της κατάρτισης μη δεσμευτικού καταλόγου των πλέον κατάλληλων υποψηφίων με αλφαβητική σειρά. Το Γνωμοδοτικό Δικαστικό Συμβούλιο συγκροτείται από τους δικαστές του δικαστηρίου για το οποίο υποβάλλουν αίτηση οι υποψήφιοι<sup>16</sup>, από τον Γενικό Εισαγγελέα, τον πρόεδρο του Δικηγορικού Συλλόγου και δύο έμπειρους δικηγόρους. Δικαίωμα ψήφου έχουν μόνο τα μέλη που είναι δικαστές. Ο πρόεδρος της Δημοκρατίας δεν δεσμεύεται να διορίζει πρόσωπο από τον κατάλογο των προτεινόμενων υποψηφίων<sup>17</sup>. Εφόσον ο πρόεδρος ακολουθεί στην πράξη τον προτεινόμενο κατάλογο, το αναθεωρημένο σύστημα φαίνεται να συμβαδίζει με τα ευρωπαϊκά πρότυπα κατά τα οποία, στις περιπτώσεις όπου οι συνταγματικές ή νομικές διατάξεις προβλέπουν ότι οι αποφάσεις σχετικά με την επιλογή και τη σταδιοδρομία των δικαστών λαμβάνονται από πολιτικά όργανα, θα πρέπει να εξουσιοδοτείται μια

<sup>12</sup> Διαγράμματα 49 και 51, Πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης για το 2023. Το επίπεδο της εκλαμβανόμενης ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης κατανέμεται σε επιμέρους κατηγορίες ως εξής: πολύ χαμηλό (λιγότερο από το 30 % όσων απάντησαν θεωρούν την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης «αρκετά καλή» και «πολύ καλή»): χαμηλό (30-39 %), μέτριο (40-59 %), υψηλό (60-75 %), πολύ υψηλό (άνω του 75 %).

<sup>13</sup> Έκθεση του 2022 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 3.

<sup>14</sup> Περί Απονομής της Δικαιοσύνης Νόμος του 1964, όπως τροποποιήθηκε από τους νόμους 145(I)/2022 και 163(I)/2022, άρθρο 4 παράγραφος 4. Έκθεση του 2022 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 4-5.

<sup>15</sup> Σύνταγμα της Κύπρου, άρθρο 133 παράγραφος 2 και άρθρο 153 παράγραφος 2. Σύμφωνα με το προηγούμενο σύστημα, οι δικαστές του Ανώτατου Δικαστηρίου διορίζονταν από τον πρόεδρο της Δημοκρατίας. Κατά πάγια πρακτική, ο πρόεδρος συμβουλευόταν προηγουμένως το Ανώτατο Δικαστήριο και, στη συνέχεια, σχεδόν ανεξαιρέτως, ακολουθούσε τις συστάσεις του Ανώτατου Δικαστηρίου, το οποίο πρότεινε για κάθε κενή θέση τον πρώτου βαθμού υπηρετούντα δικαστή με τη μεγαλύτερη θητεία. Η ίδια πρακτική εφαρμοζόταν και για τον διορισμό του προέδρου του Ανώτατου Δικαστηρίου. Βλ. έκθεση του 2021, 2022 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 4 και σ. 5.

<sup>16</sup> Ανάλογα με το αν η κενή θέση αφορά το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο ή το Ανώτατο Δικαστήριο.

<sup>17</sup> Βλ. επίσης διάγραμμα 57 του πίνακα αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης για το 2023.

ανεξάρτητη και αρμόδια αρχή που θα προέρχεται σε μεγάλο βαθμό από μέλη του δικαστικού σώματος προκειμένου να διατυπώνει συστάσεις ή να εκφράζει απόψεις τις οποίες να ακολουθεί στην πράξη η αρμόδια για τους διορισμούς αρχή<sup>18</sup>. Στη γνώμη της για την προβλεπόμενη μεταρρύθμιση, η Επιτροπή της Βενετίας προέβη σε ορισμένες περαιτέρω συστάσεις και παρατηρήσεις, προκειμένου να ενισχυθεί περισσότερο η αντικειμενικότητα της διαδικασίας των διορισμών<sup>19</sup>. Όπως συστήνεται από την Επιτροπή της Βενετίας, ο νόμος απαιτεί η αξιολόγηση των υποψηφίων να διενεργείται σύμφωνα με προκαθορισμένα κριτήρια<sup>20</sup>. Η κυβέρνηση θεωρεί ότι δεν είναι δυνατόν σύμφωνα με το Σύνταγμα να ληφθούν υπόψη άλλα στοιχεία που προτείνονται από την Επιτροπή της Βενετίας<sup>21</sup>. Συνεπώς, έχει σημειωθεί σημαντική πρόοδος στην εφαρμογή της σύστασης που διατυπώθηκε στην έκθεση του 2022 για το κράτος δικαίου.

**Έχει σημειωθεί κάποια πρόοδος όσον αφορά τη σύνθεση του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου, ενώ ελλείπει η ευρύτερη συμμετοχή των δικαστών που επιλέγονται από τους συναδέλφους τους.** Με την έκθεση του 2022 για το κράτος δικαίου συστήθηκε στην Κύπρο «να διασφαλίσει ότι η μεταρρύθμιση που αφορά τη σύνθεση του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου λαμβάνει υπόψη τα ευρωπαϊκά πρότυπα σχετικά με τα δικαστικά συμβούλια, καθώς και τη γνώμη της Επιτροπής της Βενετίας»<sup>22</sup>. Η μεταρρύθμιση ψηφίστηκε τον

---

<sup>18</sup> Συμβούλιο της Ευρώπης: Επιτροπή Υπουργών (2010), Recommendation CM/Rec(2010)12 of the Committee of Ministers to member states on judges: independence, efficiency and responsibilities [Σύσταση CM/Rec (2010)12 της Επιτροπής Υπουργών προς τα κράτη μέλη σχετικά με τους δικαστές: ανεξαρτησία, αποδοτικότητα και αρμοδιότητες], παράγραφοι 46-48.

<sup>19</sup> Ειδικότερα, η Επιτροπή της Βενετίας συνέστησε: i) να αντικατασταθεί ο Γενικός Εισαγγελέας στη σύνθεση του Γνωμοδοτικού Δικαστικού Συμβουλίου· ii) να προβλεφθεί η διατύπωση διαβαθμισμένης σύστασης και να εξεταστεί το ευκαίιο ενδεχόμενο να υποχρεούται ο πρόεδρος να παρέχει αιτιολογία στις περιπτώσεις που δεν ακολουθεί τη σύσταση· iii) να προβλεφθεί ότι η αιτιολογία των αποφάσεων του Συμβουλίου θα πρέπει να τίθεται στη διάθεση των αιτούντων· iv) να προβλεφθεί ότι οι απορριφθέντες υποψήφιοι θα πρέπει να έχουν το δικαίωμα να προσβάλουν την απόφαση του Γνωμοδοτικού Δικαστικού Συμβουλίου· και v) να προβλεφθούν προκαθορισμένα, σαφή και διαφανή κριτήρια διορισμού. Η Επιτροπή της Βενετίας πρότεινε, ως περαιτέρω βελτίωση, την υποχρέωση του προέδρου της Δημοκρατίας να αιτιολογεί γραπτώς κάθε απόφασή του που δεν ακολουθεί τη σύσταση του Γνωμοδοτικού Δικαστικού Συμβουλίου. Γνώμη της Επιτροπής της Βενετίας σχετικά με τρία νομοσχέδια για τη μεταρρύθμιση του δικαστικού συστήματος, CDL-AD(2021)043, παράγραφος 59.

<sup>20</sup> Ο υποψήφιος πρέπει να διαθέτει υψηλό επίπεδο ηθικό φρόνημα και επαγγελματική πείρα τουλάχιστον δώδεκα ετών, είτε ως δικηγόρος είτε ως δικαστής. Επιπλέον, οι υποψήφιοι δικαστές πρέπει να έχουν ευρεία γνώση των συγκεκριμένων κλάδων δικαίου ή αποδεδειγμένη επαγγελματική πείρα.

<sup>21</sup> Η κυβέρνηση δήλωσε ότι η διαβαθμισμένη σύσταση του Γνωμοδοτικού Δικαστικού Συμβουλίου και η υποχρέωση του προέδρου της Δημοκρατίας να παρέχει αιτιολόγηση στις περιπτώσεις που δεν ακολουθεί τη σύσταση θα συνιστούσε περιορισμό της απόλυτης εξουσίας του προέδρου. Σύμφωνα με την κυβέρνηση, η σύσταση του Γνωμοδοτικού Δικαστικού Συμβουλίου συνιστά ήδη περιορισμό του συνταγματικού δικαιώματος του προέδρου συγκριτικά με το προηγούμενο σύστημα. Το δικαίωμα αυτό δεν μπορεί να περιοριστεί περαιτέρω χωρίς να προκύψουν ζητήματα αντισυνταγματικότητας (πληροφορίες που έδωσε η Κύπρος για την κατάρτιση της έκθεσης του 2022 για το κράτος δικαίου, σ. 2-3). Όσον αφορά την παρατήρηση της Επιτροπής της Βενετίας σχετικά με το ότι οι απορριφθέντες υποψήφιοι θα πρέπει να έχουν το δικαίωμα να προσβάλουν την απόφαση του Γνωμοδοτικού Δικαστικού Συμβουλίου, ή τουλάχιστον τη διαδικασία κατά την οποία λήφθηκε η απόφαση του διορισμού, η κυβέρνηση επισήμανε ότι δεν είναι δυνατόν σύμφωνα με το εθνικό νομικό σύστημα να προσβάλουν οι απορριφθέντες υποψήφιοι τη γνώμη του Γνωμοδοτικού Δικαστικού Συμβουλίου ή την απόφαση του προέδρου. Σύμφωνα με την κυβέρνηση, στο νομικό σύστημα δεν προβλέπεται νομική βάση για την προσβολή προπαρασκευαστικών πράξεων ή γνωμών ή ενεργειών της κυβέρνησης. Στο άρθρο 146 του Συντάγματος προβλέπεται δικαστική προσφυγή μόνο κατά εκτελεστών διοικητικών πράξεων. Πληροφορίες που έδωσε η Κύπρος για την κατάρτιση της έκθεσης του 2023 για το κράτος δικαίου, σ. 3.

<sup>22</sup> Έκθεση του 2022 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 3.



Αύγουστο του 2022 και άρχισε να ισχύει την 1η Ιουλίου 2023<sup>23</sup>. Προβλέπει τον δικαστικό έλεγχο των αποφάσεων του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου από το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο. Επιπλέον, διευρύνει τη σύνθεση του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου ώστε να συμπεριλαμβάνεται, πέραν της δικαστικής συνιστώσας που αποτελείται από το σύνολο των δικαστών του Ανώτατου Δικαστηρίου, μια εξωδικαστική συνιστώσα με σκοπό την ενίσχυση της δημοκρατικής νομιμοποίησής του. Ο Γενικός Εισαγγελέας, ο πρόεδρος του Δικηγορικού Συλλόγου και δύο έμπειροι δικηγόροι συμμετέχουν πλέον, χωρίς δικαίωμα ψήφου, στις συνεδριάσεις για τον διορισμό, την προαγωγή και τη μετάθεση των δικαστών. Ο Δικηγορικός Σύλλογος αναφέρθηκε στη θετική εμπειρία του προέδρου του από την πρώτη συμμετοχή του στους διορισμούς σύμφωνα με το σύστημα που δημιουργήθηκε πρόσφατα, άποψη την οποία συμμερίστηκε και η Ένωση Δικαστών<sup>24</sup>. Όσον αφορά τη δικαστική συνιστώσα, ο νέος νόμος δεν υιοθέτησε την αρχική πρόταση που ήταν η εν λόγω συνιστώσα να αποτελείται από ανώτερα μέλη δικαστηρίων διάφορων βαθμών, η οποία είχε εγείρει ανησυχίες για την επιλογή βάσει αρχαιότητας αντί της επιλογής από συναδέλφους<sup>25</sup>. Η κυβέρνηση επισήμανε ότι κατά το Σύνταγμα απαιτείται το Ανώτατο Δικαστήριο να αποτελεί το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο<sup>26</sup>. Συνεπώς, οι δικαστές που συμμετέχουν στο Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο παραμένουν στο σύνολό τους δικαστές του Ανώτατου Δικαστηρίου. Η σύσταση του Συμβουλίου της Ευρώπης, η οποία αποσκοπεί στη διασφάλιση του πλουραλισμού στο πλαίσιο του δικαστικού σώματος, προτείνει τα μέλη των δικαστικών συμβουλίων που είναι δικαστές να επιλέγονται από τους συναδέλφους τους από όλους τους βαθμούς του δικαστικού σώματος<sup>27</sup>. Καθώς η νέα σύνθεση του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου ενισχύει τη δημοκρατική νομιμοποίησή του, παρόλο που δεν επιτρέπεται ακόμη η ευρύτερη συμμετοχή δικαστών που έχουν επιλεγεί από συναδέλφους τους, έχει σημειωθεί κάποια πρόοδος σχετικά με την εφαρμογή της σύστασης που διατυπώθηκε στην έκθεση του 2022 για το κράτος δικαίου.

**Το νομοσχέδιο για τη μεταρρύθμιση της Νομικής Υπηρεσίας που έχει κατατεθεί στη Βουλή δεν προβλέπει σαφέστερη διάκριση του ρόλου της ως συμβουλευτικής και ως εισαγγελικής αρχής.** Η εισαγγελική αρχή αποτελεί μέρος της Νομικής Υπηρεσίας της

<sup>23</sup> Περί Απονομής της Δικαιοσύνης Νόμος του 1964, όπως τροποποιήθηκε από τους νόμους 145(I)/2022 και 163(I)/2022, άρθρο 10. Βλ. επίσης την έκθεση του 2022 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 5-6.

<sup>24</sup> Πληροφορίες που ελήφθησαν από τον Παγκύπριο Δικηγορικό Σύλλογο και την Ένωση Δικαστών κατά την επίσκεψη στην Κύπρο.

<sup>25</sup> Έκθεση του 2022 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 6. Η αρχική πρόταση προέβλεπε ότι το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο θα αποτελούνταν από εννέα μέλη: τον πρόεδρο και τους τρεις αρχαιότερους δικαστές του Ανώτατου Δικαστηρίου, τον πρόεδρο του Εφετείου, τον αρχαιότερο πρόεδρο του επαρχιακού Δικαστηρίου, τον πρόεδρο της Ένωσης Δικαστών, τον Γενικό Εισαγγελέα και τον πρόεδρο του Δικηγορικού Συλλόγου. Σχετικά με την εν λόγω πρόταση, η Επιτροπή της Βενετίας είχε συστήσει τα εξής: i) τα μέλη που είναι δικαστές θα πρέπει να επιλέγονται από τους συναδέλφους τους και όχι βάσει αρχαιότητας· ii) ο Γενικός Εισαγγελέας θα πρέπει απλώς να συμμετέχει χωρίς δικαίωμα ψήφου [Γνώμη σχετικά με τρία νομοσχέδια για τη μεταρρύθμιση του δικαστικού συστήματος (CDL-AD(2021)043, παράγραφος 60)]. Η πρόταση αυτή αξιολογήθηκε και υποστηρίχθηκε σθεναρά από την GRECO (Ομάδα χωρών κατά της διαφθοράς) όσον αφορά τη σύστασή της σχετικά με τη σύνθεση του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου [GRECO (Ομάδα χωρών κατά της διαφθοράς) (2020) Fourth Evaluation Round — Second Compliance Report Cyprus (Τέταρτος γύρος αξιολογήσεων — Δεύτερη έκθεση συμμόρφωσης για την Κύπρο, παράγραφοι 49-52)].

<sup>26</sup> Η κυβέρνηση δήλωσε ότι η σύνθεση του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου δεν είναι δυνατόν να διευρυνθεί χωρίς να παραβιαστεί το Σύνταγμα. Το άρθρο 157 του Συντάγματος προβλέπει ότι το Ανώτατο Δικαστήριο αποτελεί το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο. Ωστόσο, σύμφωνα με την κυβέρνηση, κατέστη δυνατόν να συμπεριληφθούν στη σύνθεσή του μέλη που δεν είναι δικαστές, υπό την προϋπόθεση ότι δεν θα διέθεταν δικαίωμα ψήφου.

<sup>27</sup> Σύσταση CM/Rec(2010)12 της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, παράγραφος 27.

Δημοκρατίας, της οποίας προΐσταται ον Γενικός Εισαγγελέας. Δεν υπάρχει σαφής διάκριση μεταξύ των μελών του προσωπικού που είναι επιφορτισμένα με συμβουλευτικά καθήκοντα και εκείνων που εκτελούν εισαγγελικά καθήκοντα<sup>28</sup>. Το 2016 η GRECO εξέφρασε την άποψη ότι η εισαγγελική αρχή, ως αναπόσπαστο μέρος της Νομικής Υπηρεσίας, ενδέχεται να θεωρηθεί ότι λειτουργεί σε περιβάλλον που δεν είναι πλήρως απαλλαγμένο από πιθανό ή πραγματικό κίνδυνο αθέμιτης επιρροής<sup>29</sup>. Το σχετικό νομοσχέδιο, αφού εγκρίθηκε από την κυβέρνηση τον Φεβρουάριο του 2023, υποβλήθηκε τον Απρίλιο του 2023 στην αρμόδια κοινοβουλευτική επιτροπή προς συζήτηση<sup>30</sup>. Ο προτεινόμενος νόμος εστιάζει σε δύο βασικά σημεία: i) στη μισθολογική εξίσωση των λειτουργών της Νομικής Υπηρεσίας με τις μισθολογικές κλίμακες των δικαστικών λειτουργών<sup>31</sup> και ii) στη σύσταση εισαγγελικού συμβουλίου που θα αποφασίζει για την πρόσληψη, την προαγωγή, την παύση και τη λήψη πειθαρχικών μέτρων σε βάρος λειτουργών της Νομικής Υπηρεσίας<sup>32</sup>. Στο νομοσχέδιο προβλέπεται επίσης η δημιουργία της θέσης του Γενικού Διευθυντή της Νομικής Υπηρεσίας, ο οποίος θα ενεργεί ως υπεύθυνος ελέγχου για σκοπούς οικονομικού ελέγχου<sup>33</sup>. Σύμφωνα με τη Νομική Υπηρεσία, δεν υπάρχουν σχέδια για σαφέστερη διάκριση μεταξύ του εισαγγελικού και του συμβουλευτικού ρόλου της Υπηρεσίας, διότι η ανάγκη για την εν λόγω μεταρρύθμιση

<sup>28</sup> Η Νομική Υπηρεσία αποτελείται από τους λειτουργούς της Νομικής Υπηρεσίας και τους δημόσιους κατηγορούς. Τόσο οι λειτουργοί της Νομικής Υπηρεσίας όσο και οι δημόσιοι κατηγοροί μπορούν καταρχήν να ενεργούν ως κατηγοροί σε μεμονωμένες υποθέσεις όπως αποφασίζεται από τον Γενικό Εισαγγελέα. Οι κατηγοροί επιλαμβάνονται συνήθως ποινικών υποθέσεων που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα των επαρχιακών δικαστηρίων, ενώ οι λειτουργοί της Νομικής Υπηρεσίας επιλαμβάνονται ποινικών διώξεων ενώπιον των κακουργιοδικείων. GRECO (Ομάδα χωρών κατά της διαφθοράς) (2016), Fourth Evaluation Round, Evaluation Report on Cyprus on Corruption prevention in respect of members of parliament, judges and prosecutors (Τέταρτος γύρος αξιολογήσεων, Έκθεση αξιολόγησης της Κύπρου σχετικά με την πρόληψη της διαφθοράς όσον αφορά τους βουλευτές, τους δικαστές και τους εισαγγελείς), σ. 38-39. Πληροφορίες που ελήφθησαν από τη Νομική Υπηρεσία κατά την επίσκεψη στην Κύπρο.

<sup>29</sup> GRECO (Ομάδα χωρών κατά της διαφθοράς) (2016), Fourth Evaluation Round, Evaluation Report on Cyprus on Corruption prevention in respect of members of parliament, judges and prosecutors (Τέταρτος γύρος αξιολογήσεων, Έκθεση αξιολόγησης της Κύπρου σχετικά με την πρόληψη της διαφθοράς όσον αφορά τους βουλευτές, τους δικαστές και τους εισαγγελείς, παράγραφος 176). Η GRECO εξέτασε αντίστοιχη σύσταση που αποσκοπούσε στην ενίσχυση της ανεξαρτησίας της εισαγγελικής αρχής, δηλαδή: Σύσταση xiii «ότι στους παράγοντες της μεταρρύθμισης αναφορικά με τη Νομική Υπηρεσία της Δημοκρατίας περιλαμβάνονται μέσα ενίσχυσης της ανεξαρτησίας των εισαγγελικών λειτουργιών και της ικανότητας των επιμέρους λειτουργών της Νομικής Υπηρεσίας και κατηγορών να εκτελούν τα καθήκοντά τους με περισσότερη αυτονομία, υπό την καθοδήγηση των διασφαλίσεων που απαιτούνται σύμφωνα με το κράτος δικαίου». Η σύσταση έχει αξιολογηθεί ως εισέτι μη εφαρμοσθείσα, GRECO (2022), Fourth Evaluation Round Addendum to the Second Compliance Report on Cyprus (Τέταρτος γύρος αξιολογήσεων — Προσθήκη στη δεύτερη έκθεση συμμόρφωσης για την Κύπρο), σ. 9.

<sup>30</sup> Γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από τη Νομική Υπηρεσία κατά την επίσκεψη στην Κύπρο.

<sup>31</sup> Η εξίσωση των μισθών προβλεπόταν ήδη στον προϋπολογισμό της Νομικής Υπηρεσίας για το 2020, όπως αναφέρθηκε από την Κύπρο στην GRECO. Κατά την αξιολόγηση του μέτρου αυτού, η GRECO έκρινε ότι: «το μοναδικό απτό μέτρο που λήφθηκε, το οποίο αφορά την εξίσωση των μισθολογικών κλιμακίων των δικαστικών λειτουργών και των λειτουργών της Νομικής Υπηρεσίας, δεν αρκεί αφ' εαυτού για να θεωρηθεί ότι η παρούσα σύσταση εφαρμόστηκε έστω εν μέρει...» [GRECO (2020), Fourth Evaluation Round — Second Compliance Report Cyprus (Τέταρτος γύρος αξιολογήσεων — Δεύτερη έκθεση συμμόρφωσης για την Κύπρο)].

<sup>32</sup> Δεδομένου ότι οι λειτουργοί της Νομικής Υπηρεσίας και οι κατηγοροί είναι δημόσιοι υπάλληλοι, τα εν λόγω ζητήματα εμπίπτουν επί του παρόντος στην αρμοδιότητα της Επιτροπής Δημόσιας Υπηρεσίας. Σύμφωνα με την GRECO, οι ισχύουσες διαδικασίες πρόσληψης και προαγωγής των δημόσιων υπαλλήλων στην Κύπρο έχουν θεμελιωθεί σε πολύ σταθερές βάσεις, διότι καθοδηγούνται από ακριβείς κανόνες που προβλέπονται στον περί δημόσιας υπηρεσίας νόμο. GRECO (2016), Fourth Evaluation Round, Evaluation Report on Cyprus on Corruption prevention in respect of members of parliament, judges and prosecutors (Τέταρτος γύρος αξιολογήσεων, Έκθεση αξιολόγησης της Κύπρου σχετικά με την πρόληψη της διαφθοράς όσον αφορά τους βουλευτές, τους δικαστές και τους εισαγγελείς), παράγραφος 186.

<sup>33</sup> Γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από τη Νομική Υπηρεσία κατά την επίσκεψη στην Κύπρο.

δεν έχει επισημανθεί ούτε ρητά ούτε σιωπηρά από την GRECO<sup>34</sup>. Ο Δικηγορικός Σύλλογος εξέφρασε την άποψη ότι είναι επιθυμητή η δημιουργία θέσης ανεξάρτητου Διευθυντή της εισαγγελικής αρχής<sup>35</sup>. Τα ενδιαφερόμενα μέρη αναφέρθηκαν επίσης με σκεπτικισμό στον διττό ρόλο της Νομικής Υπηρεσίας, καθώς και στις δημόσιες δεσμεύσεις του προέδρου της Δημοκρατίας να εξετάσει τον διαχωρισμό της συμβουλευτικής και της εισαγγελικής λειτουργίας<sup>36</sup>.

**Η απουσία της δυνατότητας ελέγχου των αποφάσεων του Γενικού Εισαγγελέα σχετικά με τη μη κίνηση δίωξης ή τη διακοπή διαδικασίας εγείρει ανησυχίες.** Σύμφωνα με στοιχεία του πίνακα αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης για το 2022, η Κύπρος είναι το μοναδικό κράτος μέλος στο οποίο δεν προβλέπεται καμίας μορφής έλεγχος των εν λόγω αποφάσεων, δικαστικός ή ιεραρχικός<sup>37</sup>. Το Σύνταγμα προβλέπει ότι ο Γενικός Εισαγγελέας έχει την εξουσία, την οποία ασκεί κατά την κρίση του προς το δημόσιο συμφέρον, να κινεί, να διεξάγει, να αναλαμβάνει και να συνεχίζει ή να διακόπτει οποιαδήποτε ποινική διαδικασία<sup>38</sup>. Στους Κανόνες Ποινικής Δικονομίας προβλέπεται περαιτέρω ότι ο Γενικός Εισαγγελέας μπορεί να καταχωρίζει αναστολή δίωξης σε οποιοδήποτε στάδιο πριν από την έκδοση απόφασης, με αποτέλεσμα τη διακοπή της διαδικασίας<sup>39</sup>. Σύμφωνα με το Ανώτατο Δικαστήριο, οι αποφάσεις του Γενικού Εισαγγελέα δεν υπόκεινται σε έλεγχο και δεν απαιτείται να είναι αιτιολογημένες<sup>40</sup>. Η κυβέρνηση θεωρεί ότι η αποκλειστική εξουσία του Γενικού Εισαγγελέα να κινεί, να διεξάγει ή να διακόπτει ποινικές διαδικασίες αντισταθμίζεται από την πρακτική του Γενικού Εισαγγελέα να αιτιολογεί τις αποφάσεις του, εκτός εάν κωλύεται να το πράξει για λόγους δημοσίου συμφέροντος ή προστασίας των δικαιωμάτων άλλων προσώπων. Σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα, η απουσία ένδικων μέσων κατά των αποφάσεων των δημόσιων κατηγορών σχετικά με τη μη δίωξη ενέχει υψηλό κίνδυνο μη λογοδοσίας<sup>41</sup>. Τα

<sup>34</sup> Γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από τη Νομική Υπηρεσία κατά την επίσκεψη στην Κύπρο.

<sup>35</sup> Παρατηρήσεις που υπέβαλε το Συμβούλιο των Δικηγορικών Συλλόγων της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την κατάρτιση της έκθεσης του 2023 για το κράτος δικαίου, σ. 35.

<sup>36</sup> Γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από την Ελεγκτική Υπηρεσία κατά την επίσκεψη στην Κύπρο, σ. 3-4· Γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από τον οργανισμό Oxygono κατά την επίσκεψη στην Κύπρο. Το προεκλογικό πρόγραμμα διακυβέρνησης του νέου προέδρου της Δημοκρατίας περιλάμβανε στον πυλώνα Μεταρρύθμιση, σημείο 1.3 αξιολόγηση «σύμφωνα με τις συστάσεις της GRECO, του διαχωρισμού του ρόλου του νομικού συμβούλου του Κράτους από εκείνο του δημόσιου κατηγορούμενου».

<sup>37</sup> Διάγραμμα 59, Πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης για το 2022 (δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για το Βέλγιο). Η κυβέρνηση επισημαίνει ότι το Σύνταγμα παραχωρεί στον Γενικό Εισαγγελέα αποκλειστική δικαιοδοσία επί των ποινικών δίωξεων, χωρίς κανέναν συνταγματικό περιορισμό. Γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από τη Νομική Υπηρεσία κατά την επίσκεψη στην Κύπρο.

<sup>38</sup> Σύνταγμα της Κύπρου, άρθρο 113 παράγραφος 2.

<sup>39</sup> Περί Ποινικής Δικονομίας Νόμος, άρθρο 154 παράγραφος 1.

<sup>40</sup> Το Ανώτατο Δικαστήριο έκρινε ότι η κρίση του Γενικού Εισαγγελέα είναι απόλυτη και δεν υπόκειται σε δικαστικό έλεγχο και ότι ο ίδιος δεν υποχρεούται να παρέχει επαρκή αιτιολόγηση για τις αποφάσεις του (Ανώτατο Δικαστήριο, Charilaos Xenophon v. The Republic (1989) 2 RSCC 89· Police v. Athienitis (1983) 2 CLR 194· Yiannakis P. Ellinas v. The Republic (1989) 1 CLR 17).

<sup>41</sup> Οι εξουσίες κίνησης, παύσης και διακοπής ποινικών διαδικασιών, οι οποίες δεν υπόκεινται σε δικαστικό έλεγχο, δεν συμβαδίζουν με τις σύγχρονες έννοιες του κράτους δικαίου. [Επιτροπή της Βενετίας, CDL-AD(2018)028-e, Γνώμη για τις συνταγματικές ρυθμίσεις και τη διάκριση των εξουσιών και την ανεξαρτησία του δικαστικού σώματος και των αρχών επιβολής του νόμου, παράγραφος 67]. Τα μεγαλύτερα προβλήματα σχετικά με τη λογοδοσία (ή μάλλον με την απουσία λογοδοσίας) προκύπτουν στις περιπτώσεις που οι κατηγοροί αποφασίζουν να μην κινήσουν δίωξη. Εάν δεν υφίστανται μέσα παροχής έννομης προστασίας — που να ασκούνται παραδείγματος χάριν από άτομα που είναι θύματα αξιόποινων πράξεων — υπάρχει υψηλός κίνδυνος μη λογοδοσίας [Επιτροπή της Βενετίας, CDL-AD(2010)040, Έκθεση σχετικά με τα ευρωπαϊκά πρότυπα όσον αφορά την ανεξαρτησία του συστήματος απονομής δικαιοσύνης: Μέρος II — Εισαγγελική αρχή, παράγραφος 45]. Βλ. επίσης, Επιτροπή της Βενετίας, CDL-AD(2016)017, Κατάλογος κριτηρίων

ενδιαφερόμενα μέρη τόνισαν επίσης την ανάγκη να καθιερωθούν επαρκείς έλεγχοι και ισορροπίες έναντι της απεριόριστης δικαιοδοσίας δίωξης<sup>42</sup>.

## Ποιότητα

Στόχος των υπό εξέλιξη έργων είναι η βελτίωση της ποιότητας της δικαιοσύνης, συμπεριλαμβανομένου του επιπέδου ψηφιοποίησης, ενώ ο ρυθμός εφαρμογής τους είναι αργός και εξακολουθούν να υπάρχουν ελλείψεις. Η σύσταση Ανεξάρτητης Δικαστικής Υπηρεσίας που θα είναι υπεύθυνη για τη διαχείριση και τη διοίκηση των δικαστηρίων συνιστά φιλόδοξο μεταρρυθμιστικό έργο που αναμένεται να ελαφρύνει τον φόρτο του Ανώτατου Δικαστηρίου και θα εξυπηρετεί τη λειτουργία των δικαστηρίων, συμβάλλοντας έτσι στην αποδοτική απονομή δικαιοσύνης. Έχει ολοκληρωθεί με επιτυχία μελέτη που συμπεριλαμβάνει, μεταξύ άλλων, συστάσεις σχετικά με τη δομή της Δικαστικής Υπηρεσίας, τις διαδικασίες της και τις απαιτήσεις όσον αφορά το προσωπικό<sup>43</sup>. Ωστόσο, η εφαρμογή της τελεί υπό συζήτηση μεταξύ των σχετικών υπηρεσιών και των ενδιαφερόμενων μερών, η οποία εκτιμάται ότι θα διαρκέσει έως και τρία έτη<sup>44</sup>. Το επίπεδο ψηφιοποίησης παραμένει χαμηλό, όπως αποτυπώνεται στον πίνακα αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης για το 2023. Παρά το γεγονός ότι έχει σημειωθεί κάποια πρόοδος όσον αφορά τη θέσπιση διαδικαστικών κανόνων που επιτρέπουν τη χρήση ψηφιακής τεχνολογίας στις διαδικασίες<sup>45</sup> και τη δυνατότητα των εισαγγελικών αρχών<sup>46</sup> να χρησιμοποιούν ασφαλή μέσα ηλεκτρονικής επικοινωνίας, εξακολουθούν να υπάρχουν προκλήσεις, ιδίως όσον αφορά τις ψηφιακές λύσεις για την κίνηση και την παρακολούθηση των διαδικασιών<sup>47</sup> και τη διάθεση ψηφιακών εργαλείων και κατάλληλων υποδομών σε δικαστές, κατηγορούς και στο προσωπικό των δικαστηρίων<sup>48</sup>. Στόχος των υπό εξέλιξη έργων είναι η βελτίωση της χρήσης ψηφιακής τεχνολογίας, αλλά μέχρι στιγμής τα έργα αυτά δεν έχουν ολοκληρωθεί. Ο στόχος για την ολοκλήρωση της ανάπτυξης και εγκατάστασης του ηλεκτρονικού συστήματος απονομής δικαιοσύνης έως το τέλος του 2022<sup>49</sup> παρατάθηκε περαιτέρω. Στόχος της εισαγωγής ψηφιακού συστήματος καταγραφής ήχου στις δικαστικές διαδικασίες είναι η σταδιακή αντικατάσταση της στενογραφίας που χρησιμοποιείται σήμερα. Το έργο περιλαμβάνεται επίσης στο εθνικό

---

κράτους δικαίου, Π.Ε.1.d.xii: Τα ενδιαφερόμενα μέρη, των οποίων το καθεστώς έχει αναγνωριστεί ή μπορεί να αναγνωριστεί, ιδίως τα θύματα, θα πρέπει να μπορούν να προσβάλλουν τις αποφάσεις των δημόσιων κατηγορών σχετικά με τη μη κίνηση δίωξης: οι αποφάσεις αυτές προσβάλλονται, κατά περίπτωση, είτε έπειτα από ιεραρχικό έλεγχο, είτε υπό τη μορφή δικαστικού ελέγχου, είτε με την εξουσιοδότηση των μερών να προβούν σε κίνηση δίωξης από ιδιώτη [Σύσταση CM/Rec(2000)19 της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με τον ρόλο των εισαγγελικών αρχών στο σύστημα απονομής ποινικής δικαιοσύνης, παράγραφος 34].

<sup>42</sup> Γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από την Ελεγκτική Υπηρεσία κατά την επίσκεψη στην Κύπρο, σ. 3-4· Γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από τον οργανισμό Oxygono κατά την επίσκεψη στην Κύπρο.

<sup>43</sup> Το έργο συγχρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω του Μέσου Τεχνικής Υποστήριξης και υλοποιήθηκε από το Συμβούλιο της Ευρώπης σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

<sup>44</sup> Γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από το Υπουργείο Δικαιοσύνης κατά την επίσκεψη στην Κύπρο, σ. 4-5.

<sup>45</sup> Διάγραμμα 41, Πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης για το 2023.

<sup>46</sup> Διάγραμμα 44, Πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης για το 2023.

<sup>47</sup> Διαγράμματα 45 και 46, Πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης για το 2023.

<sup>48</sup> Διάγραμμα 42, Πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης για το 2023. Η Κύπρος έχει τη χαμηλότερη βαθμολογία μεταξύ όλων των κρατών μελών.

<sup>49</sup> Το αντίστοιχο ορόσημο 183 του εθνικού σχεδίου ανάκαμψης και ανθεκτικότητας αρχικά απαιτούσε την εγκατάσταση και την πλήρη λειτουργία του ηλεκτρονικού συστήματος απονομής δικαιοσύνης έως τον Δεκέμβριο του 2022, Παράρτημα της εκτελεστικής απόφασης του Συμβουλίου σχετικά με την έγκριση της αξιολόγησης του σχεδίου ανάκαμψης και ανθεκτικότητας της Κύπρου, σ. 103.

σχέδιο ανάκαμψης και ανθεκτικότητας και έχει προγραμματιστεί να ολοκληρωθεί τον Μάρτιο του 2025<sup>50</sup>.

**Στόχος των έργων ανακαίνισης των παλαιών κτιρίων, μέσω και του Εθνικού Μηχανισμού Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, είναι η βελτίωση των τρεχουσών συνθηκών εργασίας.**

Η επέκταση του Επαρχιακού Δικαστηρίου Αμμοχώστου, ορόσημο που επιτεύχθηκε στο πλαίσιο του εθνικού σχεδίου ανάκαμψης και ανθεκτικότητας, αποτελεί θετικό βήμα προς την κατεύθυνση της αντιμετώπισης των ανεπαρκειών που οφείλονται σε ακατάλληλες δικαστηριακές εγκαταστάσεις<sup>51</sup>. Η κακή κατάσταση των κτιρίων των δικαστηρίων της Λευκωσίας συνεπάγεται δύσκολες συνθήκες εργασίας για τους δικαστές και το προσωπικό των δικαστηρίων<sup>52</sup>. Παρά το γεγονός ότι βρίσκονται υπό εξέλιξη έργα ανακαίνισης των κτιρίων, οι μελλοντικές εργασίες δεν αναμένεται να ολοκληρωθούν πριν από το 2025<sup>53</sup>. Η έλλειψη ολοκληρωμένου ηλεκτρονικού συστήματος καταχώρισης και κατάλληλων χώρων αποθήκευσης έχει ως αποτέλεσμα την απώλεια εγγράφων, γεγονός που συμβάλλει στις καθυστερήσεις στηναπονομή δικαιοσύνης. Η ανάγκη ενίσχυσης της ασφάλειας των δικαστηρίων για την προστασία του προσωπικού και των ακινήτων έχει επίσης τονιστεί<sup>54</sup>.

**Η πρόσληψη νέων δικαστών αποτελεί θετική εξέλιξη, ενώ η έλλειψη υποστηρικτικού προσωπικού εξακολουθεί να αποτελεί πρόκληση.** Η σύσταση νέων δικαστηρίων, μετά την έναρξη ισχύος της μεταρρύθμισης του δικαστικού συστήματος, και η εφαρμογή μέτρων για τη μείωση των συσσωρευμένων εκκρεμών υποθέσεων απαιτούν τη δημιουργία νέων θέσεων δικαστών<sup>55</sup>. Έως τον Φεβρουάριο του 2023 διορίστηκαν 41 δικαστές<sup>56</sup>, μεταξύ των οποίων, για πρώτη φορά, και έμπειροι δικηγόροι σε ανώτερες δικαστικές θέσεις, εξέλιξη που θεωρήθηκε θετική από τον Δικηγορικό Σύλλογο<sup>57</sup>. Η διαδικασία διορισμού 49 επιπλέον δικαστών βρίσκεται σε εξέλιξη και στόχος της είναι η αύξηση του συνολικού δυναμικού του συστήματος απονομής δικαιοσύνης. Ωστόσο, η έλλειψη υποστηρικτικού προσωπικού, συμπεριλαμβανομένων στενογράφων, γραμματέων και διοικητικών υπαλλήλων, εξακολουθεί να αποτελεί πρόκληση που προκαλεί σημαντικές καθυστερήσεις στην εκδίκαση των

<sup>50</sup> Το ορόσημο 184 προβλέπει την εγκατάσταση και την πλήρη λειτουργία του ψηφιακού συστήματος καταγραφής ήχου στις ένδικες διαδικασίες, Παράρτημα της εκτελεστικής απόφασης του Συμβουλίου σχετικά με την έγκριση της αξιολόγησης του σχεδίου ανάκαμψης και ανθεκτικότητας της Κύπρου, σ. 103.

<sup>51</sup> Παράρτημα της εκτελεστικής απόφασης του Συμβουλίου για την έγκριση της αξιολόγησης του σχεδίου ανάκαμψης και ανθεκτικότητας της Κύπρου, σ. 103, ορόσημο 186. Οι πέντε νέες αίθουσες δικαστηρίων εγκαινιάστηκαν τον Ιανουάριο του 2023.

<sup>52</sup> Δηλώσεις του προέδρου του Ανώτατου Δικαστηρίου ενώπιον της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Οικονομικών και Προϋπολογισμού κατά τη διάρκεια των συζητήσεων σχετικά με τον προϋπολογισμό της Δικαστικής Υπηρεσίας, 18 Νοεμβρίου 2022. Ο Δικηγορικός Σύλλογος χαρακτήρισε την κατάσταση των κτιρίων των δικαστηρίων της Λευκωσίας απαράδεκτη (παρατηρήσεις που υπέβαλε το Συμβούλιο των Δικηγορικών Συλλόγων της Ευρώπης για την κατάρτιση της έκθεσης του 2023 για το κράτος δικαίου, σ. 35). Βλ. επίσης, γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από το Ανώτατο Δικαστήριο κατά την επίσκεψη στην Κύπρο.

<sup>53</sup> Δηλώσεις του προέδρου του Ανώτατου Δικαστηρίου ενώπιον της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Οικονομικών και Προϋπολογισμού κατά τη διάρκεια των συζητήσεων σχετικά με τον προϋπολογισμό της Δικαστικής Υπηρεσίας, 18 Νοεμβρίου 2022.

<sup>54</sup> Ανώτατο Δικαστήριο, Δικαστική Υπηρεσία, Στρατηγικό Σχέδιο 2022-2024, σ. 7-8.

<sup>55</sup> 32 θέσεις δημιουργήθηκαν ως μέτρο υλοποίησης του έργου για τη μείωση των συσσωρευμένων εκκρεμών υποθέσεων (πληροφορίες που έδωσε η Κύπρος για την κατάρτιση της έκθεσης για το κράτος δικαίου, σ. 19).

<sup>56</sup> Πληροφορίες που ελήφθησαν από τον Διευθυντή Μεταρρύθμισης του Ανώτατου Δικαστηρίου και τον Δικηγορικό Σύλλογο κατά την επίσκεψη στην Κύπρο.

<sup>57</sup> Παγκύπριος Δικηγορικός Σύλλογος, Δήλωση σχετικά με τον διορισμό δικαστών στο νεοσύστατο Εφετείο, 31 Ιανουαρίου 2023.

υποθέσεων, όπως επισημαίνουν οι δικαστές, το προσωπικό των δικαστηρίων και οι δικηγόροι<sup>58</sup>.

**Στόχος της κατάρτισης που παρέχεται από τη Σχολή Δικαστών και της ίδρυσης της Ακαδημίας της Νομικής Υπηρεσίας είναι η βελτίωση της ποιότητας της δικαιοσύνης.** Η Σχολή Δικαστών προσφέρει εισαγωγική και διαρκή κατάρτιση σε δικαστές, γραμματείς δικαστηρίων και σε νομικούς υπαλλήλους, καθώς και κατάρτιση στο εξωτερικό μέσω διαφορετικών δικτύων<sup>59</sup>. Στην κατάρτιση αυτή συμπεριλαμβάνονται μαθήματα σε διάφορους τομείς του δικαίου, τη δικαστική δεοντολογία, καθώς και σε εξειδικευμένες δεξιότητες, όπως η σύνταξη δικαστικών αποφάσεων, ο χειρισμός υποθέσεων και δεξιότητες χρήσης ψηφιακών μέσων<sup>60</sup>. Οι εκπαιδευτές είναι ως επί το πλείστον δικαστές<sup>61</sup>. Η κατάρτιση σχετικά με τους νέους Κανόνες Πολιτικής Δικονομίας θεωρείται προτεραιότητα<sup>62</sup> και προχωρά σύμφωνα με το πρόγραμμα<sup>63</sup>. Στα τέλη του 2022 η Νομική Υπηρεσία ίδρυσε την Ακαδημία της Νομικής Υπηρεσίας προκειμένου να παρέχει εσωτερική κατάρτιση στα μέλη του προσωπικού της<sup>64</sup>.

**Στόχος του νομοσχεδίου για την παροχή νομικής αρωγής είναι να καταστεί η διαδικασία πιο αποτελεσματική.** Νομική αρωγή χορηγείται για την πλειονότητα των δικαστικών διαδικασιών, με εξαίρεση τις πολιτικές διαδικασίες<sup>65</sup> και καλύπτει όλα τα έξοδα. Το πρόσωπο που δικαιούται νομική αρωγή επιλέγει δικηγόρο από τους καταλόγους των δικηγόρων που προσφέρουν τις υπηρεσίες τους<sup>66</sup>. Τον Σεπτέμβριο του 2022 το Υπουργείο Δικαιοσύνης υπέβαλε πρόταση για τη μεταρρύθμιση της διαδικασίας, συμπεριλαμβανομένου του εκ περιτροπής διορισμού των δικηγόρων βάσει καταλόγου που συντάσσεται κατά αλφαβητική

---

<sup>58</sup> Πληροφορίες που ελήφθησαν από την Ένωση Δικαστών, τον Διευθυντή Μεταρρύθμισης του Ανώτατου Δικαστηρίου και τον Δικηγορικό Σύλλογο κατά την επίσκεψη στην Κύπρο.

<sup>59</sup> Η Σχολή Δικαστών ιδρύθηκε το 2020 (Έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 5).

<sup>60</sup> Πληροφορίες που ελήφθησαν από τη Σχολή Δικαστών κατά την επίσκεψη στην Κύπρο.

<sup>61</sup> Ο Δικηγορικός Σύλλογος επισήμανε ότι η παροχή περισσότερων κύκλων κατάρτισης από έμπειρους δικηγόρους και ακαδημαϊκούς θα μπορούσαν να εμπλουτίσουν τη διδακτέα ύλη και ζήτησε να εξεταστεί η ανάγκη για κατάρτιση πριν από τον διορισμό (επί του παρόντος, η εισαγωγική κατάρτιση ολοκληρώνεται εντός των δύο πρώτων ετών έπειτα από τον διορισμό). Παρατηρήσεις που υπέβαλε το Συμβούλιο των Δικηγορικών Συλλόγων της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την κατάρτιση της έκθεσης του 2023 για το κράτος δικαίου, σ. 36.

<sup>62</sup> Η κατάρτιση των δικαστών αποτελεί στόχο που συμπεριλαμβάνεται στο εθνικό σχέδιο ανάκαμψης και ανθεκτικότητας, το οποίο προβλέπει ότι έως το τέλος του 2025 τουλάχιστον 110 (από τους 130) δικαστές θα πρέπει να έχουν ολοκληρώσει την κατάρτιση σχετικά με τους νέους Κανόνες Πολιτικής Δικονομίας και άλλες δικαστικές δεξιότητες.

<sup>63</sup> Πληροφορίες που ελήφθησαν από τον διευθυντή της Σχολής Δικαστών κατά την επίσκεψη στην Κύπρο.

<sup>64</sup> Τα προγράμματα κατάρτισης θα καλύπτουν τομείς του δικαίου, νομικές δεξιότητες, δεξιότητες χρήσης υπολογιστών και άλλες, συμπεριλαμβανομένων των δεξιοτήτων οργάνωσης της εργασίας και διοίκησης. Πληροφορίες που έδωσε η Κύπρος για την κατάρτιση της έκθεσης του 2023 για το κράτος δικαίου, σ. 14-15. Η πρώτη εισαγωγική διάλεξη για το δίκαιο της ΕΕ έλαβε χώρα τον Φεβρουάριο του 2023. Γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από τη Νομική Υπηρεσία κατά την επίσκεψη στην Κύπρο, σ. 1.

<sup>65</sup> Ωστόσο, νομική αρωγή χορηγείται για διαδικασίες ενώπιον πολιτικών δικαστηρίων οι οποίες αφορούν αποζημίωση για καθορισμένες παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, διαφορές οικογενειακού δικαίου, διαδικασίες για διαφορές που εγείρονται εκτός της Κυπριακής Δημοκρατίας και πωλήσεις ενυπόθηκων ακινήτων [περί Νομικής Αρωγής νόμος 165(I) του 2002]. Γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από το Υπουργείο Δικαιοσύνης κατά την επίσκεψη στην Κύπρο, σ. 6-7.

<sup>66</sup> Συντάσσονται διαφορετικοί κατάλογοι δικηγόρων, ανάλογα με τη διαδικασία για την οποία παρέχεται νομική αρωγή.

σειρά<sup>67</sup>. Τον Μάρτιο του 2023 η αρμόδια κοινοβουλευτική επιτροπή συζήτησε το νομοσχέδιο. Υποβλήθηκαν ενστάσεις, κυρίως από τον Δικηγορικό Σύλλογο<sup>68</sup>, σχετικά με τη συνταγματικότητα του προτεινόμενου συστήματος εκ περιτροπής διορισμού. Το Υπουργείο Δικαιοσύνης θα συζητήσει τώρα περαιτέρω το νομοσχέδιο με τη Νομική Υπηρεσία.

## Αποδοτικότητα

**Σοβαρές προκλήσεις εξακολουθούν να υφίστανται όσον αφορά την αποδοτικότητα της δικαιοσύνης, ιδίως την υπερβολική διάρκεια των διαδικασιών.** Ο χρόνος εκδίκασης πολιτικών και ποινικών υποθέσεων στα πρωτοβάθμια δικαστήρια μειώθηκε ελαφρώς, αλλά εξακολουθεί να είναι ο υψηλότερος στην ΕΕ, καθώς κατά το 2021 ανερχόταν σε 947 ημέρες<sup>69</sup>. Όσον αφορά τις διοικητικές υποθέσεις, ο χρόνος εκδίκασης κατά το 2021 παρέμεινε στο ίδιο υψηλό επίπεδο των 844 ημερών (863 ημέρες κατά το 2020)<sup>70</sup>. Επιπλέον, ο χρόνος εκδίκασης στα δευτεροβάθμια δικαστήρια ανερχόταν στο ανησυχητικό επίπεδο των 3 132 ημερών κατά το 2021 (2 688 κατά το 2020)<sup>71</sup>. Το 2021 το ποσοστό διεκπεραίωσης για αστικές και εμπορικές υποθέσεις αμφισβητούμενης δικαιοδοσίας μειώθηκε σε 81,3 % (από 88,3 %)<sup>72</sup>. Το 2021 το ποσοστό διεκπεραίωσης για διοικητικές υποθέσεις ήταν εξαιρετικά χαμηλό, 45,9 %, το χαμηλότερο στην ΕΕ<sup>73</sup>. Τα ενδιαφερόμενα μέρη τόνισαν τα προβλήματα που προκύπτουν από τις σημαντικές καθυστερήσεις στην απονομή της δικαιοσύνης και χαρακτήρισαν τη διάρκεια των διαδικασιών ως τη σημαντικότερη πρόκληση που αντιμετωπίζει το σύστημα απονομής δικαιοσύνης<sup>74</sup>. Στο εθνικό σχέδιο ανάκαμψης και ανθεκτικότητας περιλαμβάνονται καθορισμένοι στόχοι για τη μείωση των συσσωρευμένων εκκρεμών υποθέσεων και απαιτείται η διεκπεραίωση συγκεκριμένων ποσοστών εκκρεμών υποθέσεων εντός συγκεκριμένων χρονικών πλαισίων<sup>75</sup>. Σύμφωνα με τον υπεύθυνο για τις συσσωρευμένες εκκρεμείς υποθέσεις<sup>76</sup>, ως αποτέλεσμα των διάφορων μέτρων και πρακτικών που εφαρμόστηκαν,

<sup>67</sup> Στις λοιπές τροποποιήσεις συμπεριλήφθηκε η στοιχειοθέτηση ποινικού αδικήματος σε περίπτωση που δικηγόροι που παρέχουν νομική αρωγή ζητούν από τον αιτούντα επιπλέον αμοιβή· αυξημένες κυρώσεις για αιτούντες που υποβάλλουν ψευδείς δηλώσεις προκειμένου να λάβουν νομική συνδρομή και η υποχρέωση αιτιολόγησης της δικαστικής απόφασης σε περίπτωση μη παροχής της νομικής αρωγής. Γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από το Υπουργείο Δικαιοσύνης κατά την επίσκεψη στην Κύπρο, σ. 7.

<sup>68</sup> Πληροφορίες που ελήφθησαν από τον Δικηγορικό Σύλλογο στο πλαίσιο της επίσκεψης στην Κύπρο.

<sup>69</sup> Διάγραμμα 5, Πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης για το 2023.

<sup>70</sup> Διάγραμμα 8, Πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης για το 2023.

<sup>71</sup> Διάγραμμα 9, Πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης για το 2023.

<sup>72</sup> Διάγραμμα 10, Πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης για το 2023.

<sup>73</sup> Διάγραμμα 12, Πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης για το 2023.

<sup>74</sup> Παρατηρήσεις που υπέβαλε το Συμβούλιο των Δικηγορικών Συλλόγων της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την κατάρτιση της έκθεσης του 2023 για το κράτος δικαίου, σ. 37. Παρατηρήσεις που υπέβαλε ο οργανισμός Oxygono για την κατάρτιση της έκθεσης του 2023 για το κράτος δικαίου, σ. 17· Γραφείο του Επιτρόπου Διοικήσεως και Προστασίας Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Αντίκτυπος της αναφοράς του Ευρωπαϊκού Δικτύου των Εθνικών Οργανισμών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα του 2022 για το κράτος δικαίου, σ. 21.

<sup>75</sup> Υπό C3.4R8 Αποδοτικότητα του δικαστικού συστήματος: Στόχος 181: Μείωση του όγκου των υποθέσεων και προσφυγών που εκκρεμούν για

χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των δύο ετών ενώπιον των επαρχιακών δικαστηρίων και του Ανώτατου Δικαστηρίου κατά 20 % συγκριτικά με το επίπεδο της 31ης Δεκεμβρίου 2020, η οποία θα ολοκληρωθεί έως τον Ιούλιο του 2024· και Στόχος 182: Μείωση των συσσωρευμένων υποθέσεων και προσφυγών που εκκρεμούν ενώπιον των επαρχιακών δικαστηρίων και του Ανώτατου Δικαστηρίου για διάστημα μεγαλύτερο των δύο ετών κατά 40 % σε σχέση με τα επίπεδα της 31ης Δεκεμβρίου 2020, σχέδιο το οποίο θα ολοκληρωθεί έως τον Ιούλιο του 2026.

<sup>76</sup> Το Έργο Συσσωρευμένων Εκκρεμών Υποθέσεων τελεί υπό την επίβλεψη ενός εκ των πρώην προέδρων του Ανώτατου Δικαστηρίου, ο οποίος θα παρουσιάσει στο Ανώτατο Δικαστήριο προτάσεις για την αντιμετώπιση της συσσώρευσης εκκρεμών υποθέσεων. Στις προτάσεις συμπεριλήφθηκε η ολοκλήρωση της καταγραφής

παρατηρείται ήδη μείωση των συσσωρευμένων εκκρεμών υποθέσεων από τον Φεβρουάριο του 2023<sup>77</sup>.

**Στόχος των ειδικών δικονομικών κανόνων σχετικά με τις υποθέσεις που καθυστερούν είναι να καταστεί δυνατός ο αποδοτικότερος χειρισμός των συσσωρευμένων εκκρεμών υποθέσεων από τα δικαστήρια.** Επιπλέον των νέων Κανόνων Πολιτικής Δικονομίας, οι οποίοι θα αρχίσουν να ισχύουν από τον Σεπτέμβριο του 2023<sup>78</sup>, το Ανώτατο Δικαστήριο εξέδωσε τον Νοέμβριο του 2022<sup>79</sup> τους περί της Εκδίκασης Καθυστερημένων Υποθέσεων Ειδικούς Διαδικαστικούς Κανονισμούς. Οι Κανονισμοί εφαρμόζονται στις εκκρεμείς υποθέσεις που εισήχθησαν ενώπιον δικαστηρίου μεταξύ των ετών 2014 και 2018 στις οποίες δεν έχει ξεκινήσει ακροαματική διαδικασία επί της ουσίας. Παρέχουν στους δικαστές ευρύτερες εξουσίες διαχείρισης των υποθέσεων, συμπεριλαμβανομένης της δυνατότητας έκδοσης απόφασης αποκλειστικά βάσει γραπτών αποδείξεων και περιορίζουν το δικαίωμα άσκησης ένδικων μέσων κατά προσωρινών αποφάσεων. Τον Δεκέμβριο του 2022 οι Κανονισμοί τροποποιήθηκαν έπειτα από ισχυρές αντιδράσεις του Δικηγορικού Συλλόγου. Το κύριο ζήτημα της διαφωνίας ήταν ο περιορισμός του αριθμού των μαρτύρων που μπορούν να εξεταστούν, ο οποίος εφεξής προσδιορίζεται από τους δικαστές κατόπιν διαβούλευσης με τους δικηγόρους<sup>80</sup>.

**Η σύσταση νέων δικαστηρίων αναμένεται να εξισορροπήσει την κατανομή των υποθέσεων και να συμβάλει στη βελτίωση της αποδοτικότητας.** Το Εφετείο αναμένεται να εκδικάσει 3 149 υποθέσεις εκ των οποίων η συντριπτική πλειονότητα (2 158) αφορά εφέσεις κατά αποφάσεων επί αστικών διαφορών που εκκρεμούν ενώπιον του Ανώτατου Δικαστηρίου από την 1η Ιανουαρίου 2018<sup>81</sup>. Τα δύο δικαστήρια ειδικής δικαιοδοσίας, το Εμπορικό Δικαστήριο<sup>82</sup> και το Ναυτοδικείο<sup>83</sup>, αναμένεται να συμβάλουν στην αποσυμφόρηση του μεγάλου φόρτου των επαρχιακών δικαστηρίων. Το Εμπορικό Δικαστήριο θα εφαρμόζει ταχεία διαδικασία προκειμένου να εκδικάζει τις υποθέσεις εντός χρονικού πλαισίου μεταξύ 9 μηνών και ενός έτους. Προκειμένου να καταστεί το σύστημα απονομής δικαιοσύνης πιο ελκυστικό, αμφότερα τα δικαστήρια μπορούν να διεξάγουν τη διαδικασία στα αγγλικά κατόπιν αιτήματος

---

όλων των συσσωρευμένων εκκρεμών υποθέσεων, η αναδιάρθρωση του δικαστικού συστήματος των κακουργιοδικείων, η εισαγωγή διαδικασίας εκδίκασης εξ αποστάσεως για συγκεκριμένα είδη υποθέσεων και η εισαγωγή υποχρεωτικού σταδίου εναλλακτικής επίλυσης διαφορών πριν από την κίνηση διαδικασίας σε συγκεκριμένα είδη υποθέσεων, καθώς και ο διορισμός 10 επιπλέον δικαστών σε προσωρινή διετή βάση από τις τάξεις των συνταξιοδοτημένων δικηγόρων, ως μέθοδος για την επιτάχυνση της εκδίκασης συγκεκριμένων ειδών συσσωρευμένων εκκρεμών υποθέσεων. Γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από το Ανώτατο Δικαστήριο κατά την επίσκεψη στην Κύπρο.

<sup>77</sup> Μείωση κατά 60 % για τις υποθέσεις που εκκρεμούσαν έως το 2013, μείωση κατά 16 % για τις υποθέσεις που εκκρεμούσαν μεταξύ των ετών 2014-2018 και μείωση κατά 12 % για τις υποθέσεις μεταξύ των ετών 2019-2022. Γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από το Ανώτατο Δικαστήριο κατά την επίσκεψη στην Κύπρο.

<sup>78</sup> Έκθεση του 2022 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 8-9.

<sup>79</sup> Πληροφορίες που έδωσε η Κύπρος για την κατάρτιση της έκθεσης του 2023 για το κράτος δικαίου, σ. 11.

<sup>80</sup> Πληροφορίες που ελήφθησαν από τον Δικηγορικό Σύλλογο στο πλαίσιο της επίσκεψης στην Κύπρο.

<sup>81</sup> Πληροφορίες που έδωσε η Κύπρος για την κατάρτιση της έκθεσης του 2023 για το κράτος δικαίου, σ. 9. Το Εφετείο ξεκίνησε τη λειτουργία του την 1η Ιουλίου 2023.

<sup>82</sup> Το Εμπορικό Δικαστήριο είναι αρμόδιο για εμπορικές διαφορές με αντικείμενο άνω των 2 000 000 ευρώ. Εκδικάζει επίσης όλα τα ζητήματα σχετικά με τον ανταγωνισμό, τη διαιτησία και τη διανοητική ιδιοκτησία, ανεξάρτητα από το ποσό της διαφοράς. Συγκροτείται από πέντε δικαστές.

<sup>83</sup> Το Ναυτοδικείο συγκροτείται από δύο δικαστές και έχει αποκλειστική αρμοδιότητα επί διαφορών που αφορούν πλοίο ή αεροσκάφος και επί ζητημάτων σχετικά με την ιδιοκτησία, την κατοχή, την υποθήκη ή βάρος και τη ζημία που προκαλείται από ή σε σκάφος ή σχετικά με την απώλεια ζωής.



των διάδικων μερών, λαμβανομένης υπόψη της ποικιλομορφίας της κυπριακής κοινότητας και του μεγάλου αριθμού πλοίων που είναι νηολογημένα στην Κύπρο<sup>84</sup>.

## II. ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ

Η Ανεξάρτητη Αρχή κατά της Διαφθοράς (στο εξής: ΑΑΔ) είναι αρμόδια για τη διαφάνεια και την πρόληψη της διαφθοράς τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα, καθώς και για την εποπτεία της εφαρμογής του εθνικού προγράμματος για την καταπολέμηση της διαφθοράς. Η εφαρμογή του σχεδίου δράσης κατά της διαφθοράς (2021-2026) αναμένεται να μεταφερθεί το δεύτερο εξάμηνο του 2023 από το Γραφείο Διαφάνειας και Πρόληψης της Διαφθοράς του Υπουργείου Δικαιοσύνης στην ΑΑΔ. Ο Γενικός Εισαγγελέας διατηρεί τη γενική αρμοδιότητα για τη δίωξη ποινικών αδικημάτων, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων διαφθοράς, και εξακολουθεί να παρέχει νομικές συμβουλές στις αρχές επιβολής του νόμου που διερευνούν αδικήματα διαφθοράς. Το Γραφείο του Γενικού Ελεγκτή διενεργεί έλεγχο επί των δαπανών των δημόσιων οργανισμών, μέσω του οποίου μπορεί να εντοπίζει υποψίες για διαφθορά. Η Κύπρος δεν έχει προσχωρήσει στη σύμβαση του ΟΟΣΑ για την καταπολέμηση της δωροδοκίας<sup>85</sup>.

**Σύμφωνα με την αντίληψη εμπειρογνομόνων και διευθυντικών στελεχών επιχειρήσεων, το επίπεδο διαφθοράς στον δημόσιο τομέα παραμένει σχετικά υψηλό<sup>86</sup>.** Στον δείκτη αντίληψης της διαφθοράς της Διεθνούς Διαφάνειας για το 2022, η Κύπρος βαθμολογήθηκε με 52/100 και κατατάσσεται στην 21η θέση στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην 51η παγκοσμίως. Η αντίληψη αυτή έχει επιδεινωθεί<sup>87</sup> σημαντικά κατά την τελευταία πενταετία. Σύμφωνα με την ειδική έρευνα του Ευρωβαρόμετρου του 2023, το 92 % όσων απάντησαν θεωρούν ότι η διαφθορά είναι ευρέως διαδεδομένη στη χώρα τους (ενωσιακός μέσος όρος: 70 %) και το 58 % όσων απάντησαν αισθάνονται ότι επηρεάζονται προσωπικά από τη διαφθορά στην καθημερινή τους ζωή (ενωσιακός μέσος όρος: 24 %)<sup>88</sup>. Όσον αφορά τις επιχειρήσεις, το 95 % των εταιρειών θεωρούν ότι η διαφθορά είναι ευρέως διαδεδομένη (ενωσιακός μέσος όρος: 65 %) και το 72 % πιστεύουν ότι η διαφθορά αποτελεί πρόβλημα για την επιχειρηματική δραστηριότητα (ενωσιακός μέσος όρος: 35 %)<sup>89</sup>. Επιπλέον, το 40 % όσων απάντησαν θεωρούν ότι υπάρχουν αρκετές επιτυχείς ποινικές διώξεις, ώστε να αποτρέπονται τα άτομα από πρακτικές διαφθοράς (ενωσιακός μέσος όρος: 32 %)<sup>90</sup>, ενώ το 40 % των εταιρειών πιστεύουν

<sup>84</sup> Πληροφορίες που έδωσε η Κύπρος για την κατάρτιση της έκθεσης του 2023 για το κράτος δικαίου, σ. 13.

<sup>85</sup> Σύμβαση του ΟΟΣΑ για την καταπολέμηση της δωροδοκίας των αλλοδαπών δημοσίων υπαλλήλων στις διεθνείς επιχειρηματικές συναλλαγές, Κατάσταση κύρωσης <https://www.oecd.org/daf/anti-bribery/WGBRatificationStatus.pdf>

<sup>86</sup> Transparency International (Διεθνής Διαφάνεια) (2023), Δείκτης αντίληψης της διαφθοράς 2022. Το επίπεδο της εκλαμβανόμενης διαφθοράς κατηγοριοποιείται ως εξής: χαμηλό (η αντίληψη εμπειρογνομόνων και στελεχών επιχειρήσεων σχετικά με τη διαφθορά στον δημόσιο τομέα λαμβάνει βαθμολογία μεγαλύτερη από 79): σχετικά χαμηλό (βαθμολογίες μεταξύ 79-60), σχετικά υψηλό (βαθμολογίες μεταξύ 59-50), υψηλό (βαθμολογίες κάτω από 50).

<sup>87</sup> Το 2018 η βαθμολογία ήταν 59, ενώ το 2022 η βαθμολογία είναι 52. Η βαθμολογία σημειώνει σημαντική αύξηση/μείωση όταν μεταβάλλεται πάνω από πέντε μονάδες· βελτίωση/επιδείνωση όταν μεταβάλλεται από 4 έως 5 μονάδες· είναι σχετικά σταθερή όταν μεταβάλλεται από 1 έως 3 μονάδες κατά την τελευταία πενταετία.

<sup>88</sup> Ειδικό Ευρωβαρόμετρο 534 για τη διαφθορά (2023). Τα στοιχεία του Ευρωβαρόμετρου σχετικά με την αντίληψη και την εμπειρία των πολιτών όσον αφορά τη διαφθορά επικαιροποιούνται ετησίως. Το προηγούμενο σύνολο δεδομένων είναι το Ειδικό Ευρωβαρόμετρο 523 (2022).

<sup>89</sup> Έκτακτο Ευρωβαρόμετρο 524 σχετικά με τη στάση των επιχειρήσεων απέναντι στη διαφθορά στην ΕΕ (2023). Τα στοιχεία του Ευρωβαρόμετρου σχετικά με τη στάση των επιχειρήσεων απέναντι στη διαφθορά επικαιροποιούνται ετησίως. Το προηγούμενο σύνολο δεδομένων είναι το Έκτακτο Ευρωβαρόμετρο 507 (2022).

<sup>90</sup> Ειδικό Ευρωβαρόμετρο 534 για τη διαφθορά (2023).

ότι τα άτομα και οι επιχειρήσεις που συλλαμβάνονται για δωροδοκία ανώτερου υπαλλήλου τιμωρούνται δεόντως (ενωσιακός μέσος όρος: 30 %) <sup>91</sup>.

**Η Ανεξάρτητη Αρχή κατά της Διαφθοράς ξεκίνησε τη λειτουργία της, αν και με περιορισμένο προσωπικό.** Η Ανεξάρτητη Αρχή κατά της Διαφθοράς συστάθηκε τον Φεβρουάριο του 2022 και ξεκίνησε τη δραστηριότητά της τον Δεκέμβριο του 2022 <sup>92</sup>. Είναι αρμόδια για τη διαφάνεια και την πρόληψη της διαφθοράς τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα, καθώς και για την εποπτεία της εφαρμογής του εθνικού σχεδίου για την καταπολέμηση της διαφθοράς <sup>93</sup>. Η ΑΑΔ δεν έχει εξουσίες διεξαγωγής έρευνας ούτε επιβολής κυρώσεων <sup>94</sup>. Επιπλέον του Επικεφαλής Επιτρόπου και τεσσάρων μελών του διοικητικού συμβουλίου, επί του παρόντος η ΑΑΔ διαθέτει μόνο έναν προσωρινό νομικό σύμβουλο (αποσπασμένο έως το 2024) και πέντε μέλη διοικητικού προσωπικού (συμπεριλαμβανομένων δύο υπαλλήλων κατώτερης βαθμίδας με τετράμηνη σύμβαση) και ετήσιο προϋπολογισμό 1 εκατομμυρίου ευρώ <sup>95</sup>. Η πρόσληψη μόνιμου προσωπικού καθυστερεί διότι δεν έχει εγκριθεί ακόμη ο ειδικός κανονισμός για το προσωπικό <sup>96</sup>. Η ΑΑΔ εκφράζει ανησυχία σχετικά με το γεγονός ότι η επιλογή του προσωπικού πρέπει να γίνει σε κεντρικό επίπεδο (από υπηρεσία του δημόσιου τομέα) και όχι απευθείας από την ΑΑΔ <sup>97</sup>. Η ανεπάρκεια ως προς τον αριθμό, την εξειδίκευση και τη μονιμότητα του υπάρχοντος προσωπικού είναι ανησυχητική δεδομένου του αντικειμένου των εργασιών της <sup>98</sup>. Από τη σύστασή της το 2022, η ΑΑΔ έχει λάβει περισσότερες από 50 καταγγελίες (συμπεριλαμβανομένων καταγγελιών που αφορούν

---

<sup>91</sup> Έκτακτο Ευρωβαρόμετρο 524 σχετικά με τη στάση των επιχειρήσεων απέναντι στη διαφθορά στην ΕΕ (2023).

<sup>92</sup> Η ΑΑΔ ξεκίνησε τη λειτουργία της έπειτα από την ψήφιση των εκτελεστικών κανονισμών από τη Βουλή. Πληροφορίες που έδωσε η Κύπρος για την κατάρτιση της έκθεσης του 2023 για το κράτος δικαίου, σ. 24.

<sup>93</sup> Περί της Σύστασης και Λειτουργίας της Ανεξάρτητης Αρχής κατά της Διαφθοράς Νόμος 19(I) του 2022.

<sup>94</sup> Η ΑΑΔ έχει εξουσίες επιθεώρησης, ενώ οι έρευνες διενεργούνται από το Γραφείο του Γενικού Εισαγγελέα. Γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από την ΑΑΔ κατά την επίσκεψη στην Κύπρο.

<sup>95</sup> Ο εκτελεστικός κανονισμός σχετικά με τη διαδικασία επιλογής του προσωπικού της ΑΑΔ ψηφίστηκε τον Δεκέμβριο του 2022. Γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από την ΑΑΔ κατά την επίσκεψη στην Κύπρο.

<sup>96</sup> Πληροφορίες που έδωσε η Κύπρος για την κατάρτιση της έκθεσης του 2023 για το κράτος δικαίου, σ. 25.

<sup>97</sup> Πληροφορίες που ελήφθησαν από την ΑΑΔ κατά την επίσκεψη στην Κύπρο. Σύμφωνα με διεθνή πρότυπα, οι υπηρεσίες καταπολέμησης της διαφθοράς «έχουν την εξουσία να προσλαμβάνουν και να παύουν το προσωπικό τους σύμφωνα με εσωτερικές, σαφείς και διαφανείς διαδικασίες». UNODC Jakarta Statement on Principles for Anti-Corruption Agencies (Δήλωση της Τζακάρτα για τις αρχές που διέπουν τους οργανισμούς για την καταπολέμηση της διαφθοράς) (2002), και Colombo commentary (Υπόμνημα του Κολόμπο) (2020).

<sup>98</sup> Cyprus Mail (Νοέμβριος 2022), New anti-corruption authority unable to work (Η νέα αρχή κατά της διαφθοράς αδυνατεί να λειτουργήσει). Η σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά της διαφθοράς (UNCAC) στο άρθρο 6 παράγραφος 2 προβλέπει ότι «[π]ρέπει να παρέχονται οι απαραίτητοι υλικοί πόροι και το εξειδικευμένο προσωπικό, καθώς και η εκπαίδευση που μπορεί να χρειαστεί το εν λόγω προσωπικό για την εκπλήρωση των καθηκόντων του». Σύμφωνα με τα σχετικά διεθνή πρότυπα, οι υπηρεσίες καταπολέμησης της διαφθοράς «δικαιούνται επίκαιρους, προγραμματισμένους, αξιόπιστους και επαρκείς πόρους για τη σταδιακή ανάπτυξη της ικανότητας και τη βελτίωση της λειτουργίας της υπηρεσίας, καθώς και για την εκπλήρωση του σκοπού της». UNODC Jakarta Statement on Principles for Anti-Corruption Agencies (Δήλωση της Τζακάρτα για τις αρχές που διέπουν τους οργανισμούς για την καταπολέμηση της διαφθοράς) (2002), και το Colombo commentary (Υπόμνημα του Κολόμπο) (2020) σχετικά με αυτή.

υψηλόβαθμους αξιωματούχους, όπως υπουργούς ή εκπροσώπους τοπικών αρχών<sup>99</sup>). Ωστόσο, δεν έχουν παραπεμφθεί υποθέσεις στο Γραφείο του Γενικού Εισαγγελέα<sup>100</sup>.

**Η εφαρμογή της εθνικής στρατηγικής για την καταπολέμηση της διαφθοράς έχει δρομολογηθεί.** Σύμφωνα με τον νόμο για τη σύσταση της ΑΑΔ<sup>101</sup>, η εποπτεία της εφαρμογής της εθνικής στρατηγικής για την καταπολέμηση της διαφθοράς θα μεταβιβαστεί από το Γραφείο Διαφάνειας του Υπουργείου Δικαιοσύνης στην ΑΑΔ το δεύτερο εξάμηνο του 2023<sup>102</sup>. Το 2022, το Υπουργείο Δικαιοσύνης διοργάνωσε διάφορες δραστηριότητες προκειμένου να εφαρμόσει την εθνική στρατηγική για την καταπολέμηση της διαφθοράς: α) πραγματοποιήθηκαν τέσσερα σεμινάρια σχετικά με την πρόληψη της διαφθοράς στον δημόσιο τομέα, στα οποία συμμετείχαν δημόσιοι υπάλληλοι και εκπαιδευτικοί, β) πραγματοποιήθηκε σεμινάριο για δημόσιους λειτουργούς που συμμετέχουν στην εφαρμογή της εθνικής στρατηγικής για την καταπολέμηση της διαφθοράς<sup>103</sup>, καθώς και γ) εικονικός διαγωνισμός για μαθητές σχετικά με την καταπολέμηση της διαφθοράς<sup>104</sup>. Το 2022 έλαβε χώρα εκ περιτροπής πρόγραμμα για δημόσιους υπαλλήλους, στόχος του οποίου ήταν η πρόληψη ενεργειών διαφθοράς<sup>105</sup>. Στο τέλος του Ιουλίου του 2022 το Υπουργικό Συμβούλιο ψήφισε κατευθυντήριες γραμμές για την αποφυγή συγκρούσεων συμφερόντων σε έργα που χρηματοδοτούνται μέσω εθνικών σχεδίων ανάκαμψης και ανθεκτικότητας<sup>106</sup>.

**Υπάρχουν ανησυχίες σχετικά με την περιορισμένη πρόσβαση σε πληροφορίες που επηρεάζουν την αποτελεσματικότητα των ελέγχων που διενεργούνται από την Ελεγκτική Υπηρεσία επί των οικονομικών των δημόσιων οργανισμών.** Σύμφωνα με τον νόμο, η Ελεγκτική Υπηρεσία<sup>107</sup> έχει δικαίωμα απεριόριστης πρόσβασης σε πληροφορίες που

<sup>99</sup> Γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από την ΑΑΔ στο πλαίσιο της επίσκεψης στην Κύπρο, σ. 3. Στις καταγγελίες συμπεριλαμβάνονται ισχυρισμοί έναντι διευθυντή φυλακής, Financial Mirror (Σεπτέμβριος 2022), Claims of conspiracy in Prisonsgate (Ισχυρισμοί για συνωμοσία σε φυλακή). Τα μέσα μαζικής επικοινωνίας αναφέρουν ότι ο Επικεφαλής Επίτροπος της ΑΑΔ ανακοίνωσε τη σύσταση ειδικής ομάδας που θα εξετάσει τους ισχυρισμούς περί διαφθοράς που προβλήθηκαν έναντι του τέως προέδρου της Δημοκρατίας. Cyprus Mail (Ιανουάριος 2023), Droushiotis' corruption claims will be investigated by foreign experts (Οι ισχυρισμοί του Δρουσιώτη περί διαφθοράς θα ερευνηθούν από ξένους ειδικούς). Ωστόσο, δεν υπάρχουν διαθέσιμες πληροφορίες σχετικά με το αν η υπόθεση πράγματι εξετάζεται από την ΑΑΔ, γεγονός που εκφράζεται ως ανησυχία από ΜΚΟ. Πληροφορίες που ελήφθησαν από τις ΜΚΟ στο πλαίσιο της επίσκεψης στην Κύπρο.

<sup>100</sup> Σύμφωνα με τον νόμο, το Γραφείο του Γενικού Εισαγγελέα μπορεί να δώσει εντολή στην ΑΑΔ να διακόψει την έρευνα σε μεμονωμένες υποθέσεις, σε περίπτωση που το Γραφείο του Γενικού Εισαγγελέα ερευνά ή επιθυμεί να ερευνήσει την εν λόγω υπόθεση. Γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από την ΑΑΔ κατά την επίσκεψη στην Κύπρο.

<sup>101</sup> Ο περί της Σύστασης και Λειτουργίας της Ανεξάρτητης Αρχής κατά της Διαφθοράς Νόμος 19(1)2022 της 17ης Φεβρουαρίου 2022.

<sup>102</sup> Το Υπουργείο Δικαιοσύνης θα συνδράμει στη μετάβαση αυτή. Πληροφορίες που ελήφθησαν από το Υπουργείο Δικαιοσύνης στο πλαίσιο της επίσκεψης στην Κύπρο.

<sup>103</sup> Πληροφορίες που έδωσε η Κύπρος για την κατάρτιση της έκθεσης του 2023 για το κράτος δικαίου, σ. 44.

<sup>104</sup> Γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από το Υπουργείο Δικαιοσύνης στο πλαίσιο της επίσκεψης στην Κύπρο, σ. 2.

<sup>105</sup> Γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από το Υπουργείο Οικονομικών στο πλαίσιο της επίσκεψης στην Κύπρο, σ. 2.

<sup>106</sup> Απόφαση υπ' αριθ. 93.428 της 28ης Ιουλίου 2022. Οι κατευθυντήριες αρχές ισχύουν για όλους τους φορείς υλοποίησης που πραγματοποιούν επενδύσεις και μεταρρυθμίσεις σύμφωνα με το σχέδιο ανάκαμψης και ανθεκτικότητας. Πληροφορίες που έδωσε η Κύπρος για την κατάρτιση της έκθεσης του 2023 για το κράτος δικαίου, σ. 41.

<sup>107</sup> Η Ελεγκτική Υπηρεσία της Δημοκρατίας είναι ανεξάρτητος φορέας αρμόδιος να διενεργεί ελέγχους στον δημόσιο τομέα, για σκοπούς δημόσιου απολογισμού, βέλτιστης διαχείρισης των δημόσιων πόρων και

θεωρούνται σχετικές με τους ελέγχους των δημόσιων φορέων<sup>108</sup>. Ωστόσο, ο Γενικός Ελεγκτής ανέφερε, αφότου ζήτησε τη νομική συμβουλή του Γενικού Εισαγγελέα, ότι οι δημόσιοι οργανισμοί που βρίσκονται υπό έλεγχο δεν γνωστοποιούν τις πληροφορίες που ζητά η Ελεγκτική Υπηρεσία<sup>109</sup>. Το Γραφείο του Γενικού Εισαγγελέα εξέφρασε ανησυχίες σχετικά με το γεγονός ότι η περιορισμένη πρόσβαση στις πληροφορίες βλάπτει την αποτελεσματικότητα των ελέγχων και την καταπολέμηση της διαφθοράς<sup>110</sup>. Κατά τη διενέργεια των ελέγχων της, η Ελεγκτική Υπηρεσία εντόπισε ορισμένες ελλείψεις που μπορεί να οδηγήσουν σε διαφθορά, ιδίως όσον αφορά την ανάθεση σημαντικών δημόσιων συμβάσεων χωρίς δημόσιο διαγωνισμό<sup>111</sup>. Το Έκτακτο Ευρωβαρόμετρο σχετικά με τη στάση των επιχειρήσεων απέναντι στη διαφθορά στην ΕΕ δείχνει ότι το 65 % των εταιρειών στην Κύπρο (ενωσιακός μέσος όρος: 26 %) πιστεύουν ότι η διαφθορά τις εμπόδισε, στην πράξη, να κερδίσουν δημόσιο διαγωνισμό ή δημόσια σύμβαση κατά την τελευταία τριετία<sup>112</sup>. Από τον Ιούλιο του 2022 η Ελεγκτική Υπηρεσία έχει παραπέμψει επτά υποθέσεις πιθανής διαφθοράς στην ΑΑΔ<sup>113</sup>. Το 2022 η Ελεγκτική Υπηρεσία εξέδωσε οδηγίες για τη διευκόλυνση των ελέγχων<sup>114</sup>.

**Έχουν εντοπιστεί ελλείψεις όσον αφορά την αποτελεσματικότητα των ερευνών και των διώξεων και εξακολουθούν να μην υπάρχουν αποτελέσματα σχετικά με υποθέσεις διαφθοράς σε υψηλά κλιμάκια.** Με την έκθεση του 2022 για το κράτος δικαίου συστήθηκε στην Κύπρο «να συνεχίσει να βελτιώνει την αποτελεσματική διερεύνηση και εκδίκαση υποθέσεων διαφθοράς υψηλού επιπέδου, μεταξύ άλλων με την ενίσχυση του Γραφείου του

---

καταπολέμησης φαινομένων διαφθοράς και διαπλοκής. Ο Γενικός Ελεγκτής προΐσταται της Ελεγκτικής Υπηρεσίας και διορίζεται από τον πρόεδρο της Δημοκρατίας, σύμφωνα με τα άρθρα 115, 116 και 117 του Συντάγματος της Κύπρου.

<sup>108</sup> Σύμφωνα με τον Περί Καταθέσεως Στοιχείων και Πληροφοριών στον Γενικό Ελεγκτή της Δημοκρατίας νόμο [νόμος 113(I) του 2002]. Σχετικά με το ζήτημα αυτό, ο Διεθνής Οργανισμός των Ανώτατων Οργάνων Ελέγχου (INTOSAI) εξέδωσε «Ανακοίνωση του INTOSAI για την αναπτυξιακή πρωτοβουλία έπειτα από τις πιθανές προκλήσεις σχετικά με την ανεξαρτησία που αντιμετώπισε η ελεγκτική υπηρεσία της Κυπριακής Δημοκρατίας» (Φεβρουάριος 2021), επιπλέον της δήλωσης της Επιτροπής Επαφών της ΕΕ (CC 1/2021) προς υποστήριξη του συνταγματικού ρόλου, της εντολής και της ανεξαρτησίας της Ελεγκτικής Υπηρεσίας της Κυπριακής Δημοκρατίας (Μάιος 2021).

<sup>109</sup> Ελεγκτική Υπηρεσία (2022), Ετήσια Έκθεση για το έτος 2021, σ. 1-2· Ελεγκτική Υπηρεσία, Ανακοίνωση αναφορικά με το κυπριακό πρόγραμμα χορήγησης ιθαγένειας σε επενδυτές, 19 Οκτωβρίου 2022· Ελεγκτική Υπηρεσία, Ανακοίνωση αναφορικά με την άρνηση του Υπουργείου Άμυνας να παραδώσει ζητηθέντα στοιχεία, 29 Απριλίου 2023.

<sup>110</sup> Συμπεριλαμβανομένων των περιπτώσεων μεμονωμένων μεγάλων υποθέσεων, όπως το λεγόμενο «Πρόγραμμα χρυσών διαβατηρίων». Γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από την Ελεγκτική Υπηρεσία στο πλαίσιο της επίσκεψης στην Κύπρο, σ. 4. Έκθεση του 2022 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο χώρας σχετικά με την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 15.

<sup>111</sup> Κατά τα φαινόμενα, υπάρχουν ισχυρισμοί περί απευθείας αναθέσεων μεγάλης αξίας δημόσιων συμβάσεων στον κλάδο των κατασκευών και της τεχνολογίας πληροφοριών, χωρίς διεξαγωγή δημόσιου διαγωνισμού. Επίσης, η παραχώρηση αδειών χρήσης κρατικών εκτάσεων, ανεξάρτητα από την αξία τους, εξαιρείται από τον νόμο περί σύναψης δημόσιων συμβάσεων. Γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από το Γραφείο του Γενικού Ελεγκτή στο πλαίσιο της επίσκεψης στην Κύπρο, σ. 8.

<sup>112</sup> Έκτακτο Ευρωβαρόμετρο 524 σχετικά με τη στάση των επιχειρήσεων απέναντι στη διαφθορά στην ΕΕ (2023). Το ποσοστό αυτό υπερβαίνει κατά 39 ποσοστιαίες μονάδες τον ενωσιακό μέσο όρο.

<sup>113</sup> Οι πληροφορίες σχετικά με άλλα είδη αδικημάτων υποβάλλονται στην αστυνομία ή στο Γραφείο του Γενικού Εισαγγελέα. Σε περίπτωση που στην υπόθεση διαφθοράς εμπλέκεται χρηματοδότηση από την Ευρωπαϊκή Ένωση, η υπόθεση παραπέμπεται στην Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Καταπολέμησης της Απάτης (OLAF) ή στην Ευρωπαϊκή Εισαγγελία, ανάλογα με την υπόθεση. Γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από το Γραφείο του Γενικού Ελεγκτή στο πλαίσιο της επίσκεψης στην Κύπρο, σ. 8.

<sup>114</sup> Όπως: Εγχειρίδιο για τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων της Δημοκρατίας· Εγχειρίδιο δειγματοληπτικού ελέγχου· Οδηγός σύνταξης εκθέσεων και υποδείγματα εκθέσεων· Κατευθυντήριες γραμμές εσωτερικού ελέγχου. Γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από το Γραφείο του Γενικού Ελεγκτή στο πλαίσιο της επίσκεψης στην Κύπρο, σ. 7.

Γενικού Εισαγγελέα και της δημοσιονομικής ανεξαρτησίας του»<sup>115</sup>. Το 2022 προσλήφθηκαν 14 δικηγόροι, ενώ 10 κατήγοροι και 24 δικηγόροι αναμένεται να προσληφθούν το δεύτερο εξάμηνο του 2023<sup>116</sup>. Επί του παρόντος, το Γραφείο του Γενικού Εισαγγελέα εφαρμόζει σύστημα χειρισμού υποθέσεων και μηχανισμό παρακολούθησης των λειτουργιών που σχετίζονται με τις διώξεις, συμπεριλαμβανομένων των διώξεων σε υποθέσεις διαφθορά<sup>117</sup>. Η ειδική ομάδα για την καταπολέμηση διαφθοράς, η οποία συστάθηκε στις αρχές του 2022 και υπάγεται στην αρμοδιότητα του Γενικού Εισαγγελέα, συνεδριάζει σε τακτά χρονικά διαστήματα, καθώς και σε ad hoc βάση, εάν χρειαστεί<sup>118</sup>. Το Γραφείο Διερεύνησης Οικονομικού Εγκλήματος της Αστυνομίας εξακολουθεί να λειτουργεί με 23 εξειδικευμένους υπαλλήλους<sup>119</sup> και υπάρχει ανάγκη για ενίσχυση<sup>120</sup>. Το 2022 κινήθηκαν 19 έρευνες για διαφθορά: 6 υποθέσεις παραπέμφθηκαν σε δίκη (εξ αυτών μία κατέληξε σε καταδίκη, ενώ 5 υποθέσεις παρέμεναν εκκρεμείς): 1 υπόθεση περατώθηκε και 12 υποθέσεις εξακολουθούν να εκκρεμούν προς περαιτέρω διερεύνηση<sup>121</sup>, Παρά τις εν λόγω προσπάθειες, οι περιορισμένοι διαθέσιμοι ανθρώπινοι, οικονομικοί και τεχνικοί πόροι εξακολουθούν να επηρεάζουν τις έρευνες, ενώ εξακολουθούν να μην υπάρχουν αποτελέσματα από την εκδίκαση υποθέσεων διαφθοράς σε υψηλά κλιμάκια. Μέχρι στιγμής, έχει σημειωθεί σημαντική πρόοδος στην εφαρμογή της σύστασης που διατυπώθηκε στην έκθεση του 2022 για το κράτος δικαίου.

**Το σύστημα δήλωσης σχετικά με την περιουσιακή κατάσταση δεν έχει ολοκληρωθεί, καθώς η έγκριση του σχετικού νόμου εκκρεμεί από το 2021.** Με την έκθεση του 2022 για το κράτος δικαίου συστήθηκε στην Κύπρο «να θεσπίσει κανόνες σχετικά με τη δημοσιοποίηση περιουσιακών στοιχείων από τους αιρετούς αξιωματούχους, ώστε να καθιερωθεί η τακτική και ολοκληρωμένη υποβολή δηλώσεων, σε συνδυασμό με αποτελεσματικούς, τακτικούς και πλήρεις ελέγχους»<sup>122</sup>. Όσον αφορά τη δήλωση περιουσιακής κατάστασης, ορισμένοι

<sup>115</sup> Έκθεση του 2022 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 3.

<sup>116</sup> Γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από το Γραφείο του Γενικού Εισαγγελέα στο πλαίσιο της επίσκεψης στην Κύπρο, σ. 1.

<sup>117</sup> Το τμήμα ποινικού δικαίου του Γραφείου του Γενικού Εισαγγελέα αναπτύσσει πρότυπο για τη διευκόλυνση του χειρισμού των υποθέσεων. Πληροφορίες που ελήφθησαν από το Γραφείο του Γενικού Εισαγγελέα στο πλαίσιο της επίσκεψης στην Κύπρο.

<sup>118</sup> Με εξειδικευμένους υπαλλήλους από αρμόδιους φορείς [όπως η Εθνική Νομική Υπηρεσία, η Μονάδα Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες (Μονάδα Καταπολέμησης Αδικημάτων Συγκάλυψης) και η Αστυνομία, πέραν των ειδικών εμπειρογνομόνων από άλλους φορείς], η ειδική ομάδα για την καταπολέμηση της διαφθοράς έχει τον γενικό έλεγχο επί των υποθέσεων διαφθοράς και παρέχει οδηγίες σχετικά με την έρευνα και τον χειρισμό τους ενώπιον των δικαστηρίων. Έκθεση του 2022 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο χώρας σχετικά με την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 12. Πληροφορίες που ελήφθησαν από το Γραφείο του Γενικού Εισαγγελέα στο πλαίσιο της επίσκεψης στην Κύπρο.

<sup>119</sup> Υπάρχουν 16 ανακριτές στο Τμήμα Οικονομικού Εγκλήματος, καθώς και πέντε λογιστές και δύο ανακριτές στην Ομάδα Οικονομικών Ερευνών. Το Γραφείο Διερεύνησης Οικονομικού Εγκλήματος της Αστυνομίας ερευνά σοβαρές και περίπλοκες υποθέσεις οικονομικών εγκλημάτων, συμπεριλαμβανομένης της διαφθοράς, της απάτης, της κλοπής, της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Οι υπάλληλοι διαθέτουν ακαδημαϊκό ή επαγγελματικό υπόβαθρο στους τομείς της οικονομίας, της λογιστικής και του δικαίου. Γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από την Αστυνομία στο πλαίσιο της επίσκεψης στην Κύπρο, σ. 1.

<sup>120</sup> Πληροφορίες που ελήφθησαν από την Αστυνομία στο πλαίσιο της επίσκεψης στην Κύπρο.

<sup>121</sup> Το 2022, 16 άτομα (συμπεριλαμβανομένων 3 δημάρχων και 5 συμβούλων χωριών και τοπικών κοινοτήτων) καταδικάστηκαν από τα δικαστήρια σε 4 υποθέσεις που εισήχθησαν ενώπιον των ποινικών δικαστηρίων το 2015, το 2017, το 2018 και το 2019. Γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από το Γραφείο του Γενικού Εισαγγελέα στο πλαίσιο της επίσκεψης στην Κύπρο, σ. 7.

<sup>122</sup> Έκθεση του 2022 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 3.

υψηλόβαθμοι αξιωματούχοι<sup>123</sup> και κάποιοι εκλεγμένοι αξιωματούχοι (όπως βουλευτές και ο πρόεδρος της Δημοκρατίας)<sup>124</sup> δεσμεύονται να δηλώνουν μέρος των περιουσιακών τους στοιχείων<sup>125</sup>. Ωστόσο, εξακολουθούν να μην υπάρχουν στοιχεία σχετικά με την εφαρμογή του μηχανισμού δήλωσης περιουσιακών στοιχείων, συμπεριλαμβανομένων των πιθανών κυρώσεων. Το νομοσχέδιο για τις δηλώσεις περιουσιακής κατάστασης όλων των αιρετών και άλλων δημόσιων λειτουργών που κατατέθηκε στην κοινοβουλευτική επιτροπή το 2021 εξακολουθεί να εκκρεμεί<sup>126</sup>, και οι ανησυχίες που διατυπώθηκαν στην προηγούμενη έκθεση για το κράτος δικαίου δεν έχουν ακόμη αρθεί<sup>127</sup>. Συνεπώς, δεν έχει σημειωθεί πρόοδος στην εφαρμογή της σύστασης που διατυπώθηκε στην έκθεση του 2022 για το κράτος δικαίου.

**Το νομοθετικό πλαίσιο για την άσκηση πίεσης ή επιρροής από ομάδες συμφερόντων (lobbying) εξακολουθεί να βελτιώνεται, οι συγκρούσεις συμφερόντων όσον αφορά τους βουλευτές παρακολουθούνται από κοινοβουλευτική επιτροπή, ενώ δεν έχουν ληφθεί περαιτέρω μέτρα προς την κατεύθυνση μιας ολοκληρωμένης νομοθεσίας σχετικά με τις συγκρούσεις συμφερόντων για τη δημόσια διοίκηση.** Τον Ιανουάριο του 2023 άρχισαν να ισχύουν τα υπόλοιπα άρθρα 6 και 7 (σχετικά με τις κυρώσεις και τις ποινές, αντίστοιχα) του νόμου για τη διαφάνεια των δραστηριοτήτων άσκησης πίεσης ή επιρροής από ομάδες συμφερόντων<sup>128</sup>. Ο εκτελεστικός κανονισμός για την άσκηση πίεσης ή επιρροής από ομάδες συμφερόντων, ο οποίος διευκρινίζει τη διαδικασία δήλωσης, καταγραφής και δημοσίευσης δραστηριοτήτων άσκησης πίεσης ή επιρροής από ομάδες συμφερόντων, ψηφίστηκε τον Απρίλιο του 2023<sup>129</sup>. Η ΑΑΔ κατάρτισε έντυπο δήλωσης και κώδικα δεοντολογίας για τα πρόσωπα που ασκούν πίεση ή επιρροή<sup>130</sup>. Η συμμόρφωση των βουλευτών με τον Κώδικα Δεοντολογίας<sup>131</sup> στον οποίο υπόκεινται εξακολουθεί να παρακολουθείται από κοινοβουλευτική επιτροπή. Το 2022 υπήρξαν τρεις υποθέσεις σύγκρουσης συμφερόντων (έναντι 21 το 2021) και σε μία περίπτωση επιβλήθηκε προφορική επίπληξη<sup>132</sup>. Σε διάφορους νόμους υπάρχουν ορισμένοι κανόνες σχετικά με τις συγκρούσεις συμφερόντων στη δημόσια διοίκηση, ωστόσο δεν έχουν ληφθεί περαιτέρω μέτρα για την εκπόνηση ενός ολοκληρωμένου κανονισμού σχετικά με τις συγκρούσεις συμφερόντων για όλους τους κρατικούς λειτουργούς<sup>133</sup>.

---

<sup>123</sup> Σύμφωνα με τον νόμο 50(I) του 2004, στους υψηλόβαθμους αξιωματούχους συμπεριλαμβάνονται οι γενικοί διευθυντές της Βουλής και των υπουργείων, ο Γενικός Λογιστής και ο Βοηθός Γενικού Λογιστή και ο Γραμματέας του Υπουργικού Συμβουλίου. Γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από το Υπουργείο Οικονομικών στο πλαίσιο της επίσκεψης στην Κύπρο, σ. 1.

<sup>124</sup> Σύμφωνα με τον νόμο 49(I) του 2004.

<sup>125</sup> Η υφιστάμενη υποχρέωση των βουλευτών για υποβολή δήλωσης σχετικά με την περιουσιακή κατάσταση δεν καλύπτει όλες τις μορφές περιουσιακών στοιχείων που υπερβαίνουν ένα ορισμένο όριο, συμπεριλαμβανομένων των ακινήτων.

<sup>126</sup> Γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από το Υπουργείο Δικαιοσύνης στο πλαίσιο της επίσκεψης στην Κύπρο, σ. 4.

<sup>127</sup> Εκθέσεις του 2020, του 2021 και του 2022 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 10, 10 και 13 αντίστοιχα.

<sup>128</sup> Νόμος 20(I) του Φεβρουαρίου του 2022 «περί της Διαφάνειας στις Διαδικασίες Λήψης Δημόσιων Αποφάσεων και Συναφών Θεμάτων».

<sup>129</sup> Γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από το Υπουργείο Δικαιοσύνης στο πλαίσιο της επίσκεψης στην Κύπρο, σ. 6.

<sup>130</sup> Πληροφορίες που ελήφθησαν από την ΑΑΔ κατά την επίσκεψη στην Κύπρο.

<sup>131</sup> Πληροφορίες που ελήφθησαν από τη Βουλή στο πλαίσιο της επίσκεψης στην Κύπρο.

<sup>132</sup> Γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από τη Βουλή στο πλαίσιο της επίσκεψης στην Κύπρο, σ. 1.

<sup>133</sup> Έκθεση του 2022 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 13.

**Δρομολογήθηκε σχέδιο δράσης για την ευαισθητοποίηση σχετικά με την προστασία των πληροφοριοδοτών.** Το 2022 δρομολογήθηκε σχέδιο δράσης με στόχο την ευαισθητοποίηση, στο οποίο συμπεριλαμβανόταν κατάρτιση των δημοσίων υπαλλήλων και η διαδικτυακή δημοσίευση κατευθυντήριων γραμμών σχετικά με τη διαδικασία καταγγελίας δυσλειτουργιών<sup>134</sup>. Το Υπουργείο Δικαιοσύνης κατάρτισε κατάλογο των αρχών που είναι αρμόδιες να υποστηρίζουν πιθανούς πληροφοριοδότες, ο οποίος αναμένεται να δημοσιευτεί στο διαδίκτυο<sup>135</sup>. Από την έναρξη ισχύος του νόμου για την προστασία των πληροφοριοδοτών τον Φεβρουάριο του 2022, η αστυνομία και η ΑΑΔ<sup>136</sup> δεν έχουν λάβει καταγγελίες δυσλειτουργιών.

**Η εφαρμογή των διατάξεων δεοντολογίας για την αστυνομία και το δικαστικό σώμα συνεχίστηκε κατά το προηγούμενο έτος, με συνολική μείωση των διαδικασιών που κινήθηκαν εναντίον αστυνομικών.** Το 2022 η Υπηρεσία Εσωτερικού Ελέγχου της Αστυνομίας (Υ.Ε.Ε.Α) έλαβε πληροφορίες σε 95 περιπτώσεις (έναντι 101 το 2021) σχετικά με την πιθανή εμπλοκή αστυνομικών σε πράξεις διαφθοράς. Διερευνήθηκαν δεκαεννέα υποθέσεις: δύο υποθέσεις διαβιβάστηκαν στις εισαγγελικές αρχές (και παραπέμφθηκαν σε δίκη), ενώ 10 υποθέσεις περατώθηκαν (λόγω έλλειψης αποδεικτικών στοιχείων) και επτά υποθέσεις εκκρεμούν προς περαιτέρω έρευνα<sup>137</sup>. Κατά το ίδιο έτος, η Ανεξάρτητη Αρχή Διερεύνησης Ισχυρισμών και Παραπόνων κατά της Αστυνομίας κίνησε 71 πειθαρχικές διαδικασίες (έναντι 83 το 2021), οι οποίες κατέληξαν στην έκδοση 11 αποφάσεων (έναντι 46 το 2021) επιβολής κυρώσεων (είτε επίπληξης είτε προστίμου) από τον Αρχηγό της Αστυνομίας, ενώ εκκρεμεί η έκδοση απόφασης για 53 υποθέσεις, 4 πειθαρχικές διαδικασίες αναστάλθηκαν και σε 3 περιπτώσεις δεν ελήφθησαν πειθαρχικά μέτρα<sup>138</sup>. Οι νεοπροσληφθέντες δικαστές πρέπει να συμμετέχουν σε κατάρτιση σχετικά με τη δικαστική δεοντολογία που παρέχεται από τη Σχολή Δικαστών<sup>139</sup>.

**Η Κύπρος διέκοψε στην πράξη την εφαρμογή του προγράμματος χορήγησης ιθαγένειας σε επενδυτές.** Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εκφράζει συχνά ανησυχίες σχετικά με την ασυμβατότητα των προγραμμάτων χορήγησης ιθαγένειας σε επενδυτές με το ενωσιακό δίκαιο, λαμβανομένων υπόψη της ιθαγένειας της ΕΕ και της αρχής της καλόπιστης συνεργασίας. Τα προγράμματα αυτά παρουσιάζουν επίσης εγγενείς κινδύνους διαφθοράς<sup>140</sup>. Η διαδικασία επί παραβάσει που κινήθηκε τον Οκτώβριο του 2020 για το σχετικό πρόγραμμα της Κύπρου

<sup>134</sup> Πληροφορίες που ελήφθησαν από το Υπουργείο Δικαιοσύνης στο πλαίσιο της επίσκεψης στην Κύπρο. Πληροφορίες που έδωσε η Κύπρος για την κατάρτιση της έκθεσης του 2023 για το κράτος δικαίου, σ. 35.

<sup>135</sup> Γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από το Υπουργείο Δικαιοσύνης στο πλαίσιο της επίσκεψης στην Κύπρο, σ. 8.

<sup>136</sup> Γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από την ΑΑΔ στο πλαίσιο της επίσκεψης στην Κύπρο, σ. 3.

<sup>137</sup> Γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από την Υπηρεσία Εσωτερικού Ελέγχου της Αστυνομίας (Υ.Ε.Ε.Α) στο πλαίσιο της επίσκεψης στην Κύπρο, σ. 1.

<sup>138</sup> Ο.π.

<sup>139</sup> Πληροφορίες που ελήφθησαν από την Εθνική Σχολή Δικαστών στο πλαίσιο της επίσκεψης στην Κύπρο.

<sup>140</sup> Όπως αναφέρεται στην έκθεση της Επιτροπής της ΕΕ, του Ιανουαρίου του 2019 [COM(2019) 12 final], οι εν λόγω κίνδυνοι σχετίζονται ιδίως με την ασφάλεια, τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, τη φοροδιαφυγή και τη διαφθορά, και η Επιτροπή παρακολουθεί ευρύτερα ζητήματα συμμόρφωσης με το ενωσιακό δίκαιο, τα οποία εγείρονται από τα προγράμματα χορήγησης ιθαγένειας σε επενδυτές. Σε συνέχεια της σύστασης της Επιτροπής σχετικά με τα προγράμματα χορήγησης ιθαγένειας σε επενδυτές, καθώς και με τη λήψη άμεσων μέτρων στο πλαίσιο της ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία το 2022, η Κύπρος ανακάλεσε την ιθαγένεια 9 επενδυτών και 27 μελών των οικογενειών τους, επιπλέον της ανάκλησης της ιθαγένειας 222 επενδυτών και μελών των οικογενειών τους στο πλαίσιο εθνικών ερευνών.

βρίσκεται σε εξέλιξη<sup>141</sup>. Ελέγχθηκαν από τον Παγκύπριο Δικηγορικό Σύλλογο συνολικά 26 κυπριακές δικηγορικές εταιρείες σχετικά με το πρόγραμμα χορήγησης ιθαγένειας σε επενδυτές, εκ των οποίων πέντε κρίθηκαν ένοχες και τους επιβλήθηκε πρόστιμο 200 000 EUR<sup>142</sup>. Η Κύπρος έχει σταματήσει στην πράξη να εφαρμόζει το πρόγραμμά της για τη χορήγηση ιθαγένειας σε επενδυτές, παρά το γεγονός ότι το νομικό πλαίσιο του προγράμματος παραμένει σε ισχύ.

### **III. ΠΟΛΥΦΩΝΙΑ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ**

Στην Κύπρο, η ελευθερία της έκφρασης και το δικαίωμα πρόσβασης σε πληροφορίες προστατεύονται νομικά και επίσημα από το Σύνταγμα. Η νομοθεσία κατοχυρώνει ρητά την προστασία των δημοσιογραφικών πηγών, προάγει την πολυφωνία των μέσων μαζικής επικοινωνίας στους τομείς του ραδιοφώνου και της τηλεόρασης, κατοχυρώνει την τυπική ανεξαρτησία της ρυθμιστικής αρχής των μέσων μαζικής επικοινωνίας και καθορίζει αναλυτικά το δικαίωμα πρόσβασης του κοινού σε πληροφορίες του δημόσιου τομέα. Ο περί Ραδιοφωνικού Ιδρύματος Κύπρου (ΡΙΚ) νόμος θεσπίζει κανόνες σχετικά με τη διακυβέρνηση και τη χρηματοδότηση της δημόσιας τηλεόρασης και του δημόσιου ραδιοφώνου<sup>143</sup>.

**Η κυπριακή ρυθμιστική αρχή των μέσων μαζικής επικοινωνίας, η οποία είναι ανεξάρτητη Αρχή, διέπεται κυρίως από τον περί ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών οργανισμών νόμο, καθώς και από τον περί Ραδιοφωνικού Ιδρύματος Κύπρου νόμο.** Η νομοθεσία τροποποιήθηκε το 2021 και προβλέπει ρητά ότι η Αρχή Ραδιοτηλεόρασης Κύπρου, η ρυθμιστική αρχή για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων, είναι λειτουργικά και ουσιαστικά ανεξάρτητη<sup>144</sup>. Το Παρατηρητήριο για την πολυφωνία στα μέσα μαζικής επικοινωνίας (MPM) διατηρεί τη συνολικά χαμηλή βαθμολογία κινδύνου για την ανεξαρτησία της ρυθμιστικής αρχής των μέσων μαζικής επικοινωνίας, μολονότι επισημαίνει, για ακόμη μια φορά, ότι τα κριτήρια επιλογής για τον διορισμό των μελών από την κυβέρνηση παραμένουν πολύ γενικά. Από την άλλη πλευρά, το MPM επισημαίνει ότι η Αρχή εφεξής θα δημοσιεύει εκθέσεις σχετικά με την ετήσια δραστηριότητα βάσει υποχρέωσης που διατυπώνεται στον προαναφερόμενο νόμο, με αποτέλεσμα τη συνολική ενίσχυση της διαφάνειας<sup>145</sup>.

**Το ρυθμιστικό πλαίσιο σχετικά με τη διαφάνεια του ιδιοκτησιακού καθεστώτος στον τομέα των οπτικοακουστικών μέσων ενισχύθηκε όσον αφορά τα ραδιοτηλεοπτικά μέσα.** Όπως αναφέρεται στην έκθεση του 2022 για το κράτος δικαίου, οι τροποποιήσεις του περί ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών οργανισμών νόμου που πραγματοποιήθηκαν το 2021 αντιμετώπισαν τα κενά που είχαν εντοπιστεί προηγουμένως, καθώς προβλέπει την υποχρέωση όλων των παρόχων υπηρεσιών οπτικοακουστικών μέσων που υπάγονται στη δικαιοδοσία της

<sup>141</sup> Πληροφορίες σχετικά με τη διαδικασία επί παραβάσει διατίθενται στη βάση δεδομένων της Επιτροπής για τις διαδικασίες επί παραβάσει. Η Κύπρος κατέργησε σταδιακά το πρόγραμμά της για χορήγηση ιθαγένειας σε επενδυτές από τον Νοέμβριο του 2020, ενώ όλες οι εκκρεμείς αιτήσεις διεκπεραιώθηκαν έως τις 30 Ιουλίου 2021.

<sup>142</sup> Ο Δικηγορικός Σύλλογος εξετάζει περιπτώσεις νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες που φέρονται να έλαβαν χώρα κατά την έκδοση διαβατηρίων μέσω επενδυτικών προγραμμάτων. «26 law firms audited in golden passport probe» (26 δικηγορικές εταιρείες υπό έλεγχο σε έρευνα για χρυσά διαβατήρια), Financial Mirror (Μάρτιος 2023).

<sup>143</sup> Η Κύπρος κατατάσσεται στην 55η θέση του Παγκόσμιου Δείκτη Ελευθερίας του Τύπου των Δημοσιογράφων Χωρίς Σύνορα για το 2023, ενώ το προηγούμενο έτος ήταν στην 65η θέση.

<sup>144</sup> Έκθεση του 2022 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 13.

<sup>145</sup> 2023 Media Pluralism Monitor, country report for Cyprus (Παρατηρητήριο για την πολυφωνία στα μέσα μαζικής επικοινωνίας 2023, έκθεση χώρας για την Κύπρο), σ. 13.



Κύπρου να επιτρέπουν την πρόσβαση στην Αρχή Ραδιοτηλεόρασης Κύπρου σε πληροφορίες για την ιδιοκτησιακή δομή τους, μεταξύ άλλων και για τους πραγματικούς ιδιοκτήτες<sup>146</sup>. Επί του παρόντος, το Παρατηρητήριο για την πολυφωνία στα μέσα μαζικής επικοινωνίας χαρακτηρίζει τον τομέα αυτόν ως υψηλού κινδύνου λόγω της παντελούς έλλειψης ρύθμισης των ψηφιακών μέσων μαζικής επικοινωνίας, της ανυπαρξίας υποχρεώσεων σχετικά με τη διαφάνεια του ιδιοκτησιακού καθεστώτος των έντυπων μέσων μαζικής επικοινωνίας και της αδυναμίας διασφάλισης του σεβασμού της διαφάνειας των πληροφοριών περί ιδιοκτησίας σύμφωνα με τον περί ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών οργανισμών νόμο<sup>147</sup>. Στην Κύπρο, η ρυθμιστική αρχή των μέσων μαζικής επικοινωνίας δεν έχει εξουσία ελέγχου των συγχωνεύσεων και των εξαγορών των μέσων ενημέρωσης. Ο αρμόδιος υπουργός μπορεί, πριν από την έκδοση της απόφασης της Αρχής Ανταγωνισμού, να ανακοινώσει ότι κοινοποιηθείσα συγκέντρωση θεωρείται μείζονος δημόσιου συμφέροντος όσον αφορά τις επιπτώσεις που ενδέχεται να έχει στη δημόσια ασφάλεια, την πολυφωνία των μέσων ενημέρωσης ή στις αρχές της χρηστής διοίκησης<sup>148</sup>.

**Η έλλειψη νομοθεσίας και διαφάνειας στον τομέα της κρατικής διαφήμισης είναι ζήτημα που εξακολουθεί να εγείρει ανησυχία.** Μολονότι το Υπουργείο Εσωτερικών έχει εγκρίνει ένα σύνολο κατευθυντήριων γραμμών που ρυθμίζουν τις διαφημιστικές εκστρατείες που πραγματοποιεί το Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών της κυβέρνησης<sup>149</sup>, το Παρατηρητήριο για την πολυφωνία στα μέσα μαζικής επικοινωνίας αναφέρει ότι δεν κατάφερε να λάβει από τις αρμόδιες αρχές δεδομένα και πληροφορίες σχετικά με την κατανομή κρατικών πόρων στα μέσα μαζικής επικοινωνίας για την περίοδο αναφοράς<sup>150</sup>. Τα ενδιαφερόμενα μέρη θεωρούν ότι η έλλειψη πραγματικής διαφάνειας στον τομέα, σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες όπως οι σοβαρές οικονομικές δυσκολίες που ταλαιπωρούν τον κλάδο των μέσων μαζικής επικοινωνίας<sup>151</sup>, θα μπορούσαν να έχουν αρνητικό αντίκτυπο στη δημοσιογραφική ελευθερία και ανεξαρτησία στην Κύπρο<sup>152</sup>. Για τους λόγους αυτούς, το Παρατηρητήριο αύξησε σημαντικά το επίπεδο κινδύνου για τον εν λόγω τομέα από χαμηλού κινδύνου σε μόλις μία ποσοστιαία μονάδα πριν από το επίπεδο υψηλού κινδύνου<sup>153</sup>.

**Έχει σημειωθεί κάποια πρόοδος όσον αφορά την ανεξάρτητη διακυβέρνηση των δημόσιων μέσων μαζικής επικοινωνίας.** Με την έκθεση του 2022 για το κράτος δικαίου συστήθηκε στην Κύπρο «να ισχυροποιήσει τους κανόνες και τους μηχανισμούς για την ενίσχυση της ανεξάρτητης διακυβέρνησης των δημόσιων μέσων ενημέρωσης, λαμβανομένων

<sup>146</sup> Έκθεση του 2022 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 16.

<sup>147</sup> 2023 Media Pluralism Monitor, country report for Cyprus (Παρατηρητήριο για την πολυφωνία στα μέσα μαζικής επικοινωνίας 2023, έκθεση χώρας για την Κύπρο), σ. 14-15.

<sup>148</sup> Άρθρο 5 και άρθρα 36-39 του περί Ελέγχου των Συγκεντρώσεων Επιχειρήσεων νόμος 83(I) του 2014. Στις περιπτώσεις αυτές, η υπόθεση παραπέμπεται στο Υπουργικό Συμβούλιο το οποίο μπορεί επίσημα να εγκρίνει ή να απορρίψει την υπό εξέταση συγκέντρωση.

<sup>149</sup> Έκθεση του 2022 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 16.

<sup>150</sup> 2023 Media Pluralism Monitor, country report for Cyprus (Παρατηρητήριο για την πολυφωνία στα μέσα μαζικής επικοινωνίας 2023, έκθεση χώρας για την Κύπρο), σ. 19.

<sup>151</sup> Πληροφορίες που ελήφθησαν από την Ένωση Συντακτών Κύπρου, την Επιτροπή Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας, το Ινστιτούτο Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας και την Ένωση Ευρωπαίων Δημοσιογράφων (Κύπρος) στο πλαίσιο της επίσκεψης στην Κύπρο.

<sup>152</sup> Γραπτές παρατηρήσεις του Organised Crime and Corruption Reporting Project (Πρόγραμμα αναφοράς οργανωμένου εγκλήματος και διαφθοράς) που ελήφθησαν στο πλαίσιο της επίσκεψης στην Κύπρο.

<sup>153</sup> 2023 Media Pluralism Monitor, country report for Cyprus (Παρατηρητήριο για την πολυφωνία στα μέσα μαζικής επικοινωνίας 2023, έκθεση χώρας για την Κύπρο), σ. 19.

υπόψη των ευρωπαϊκών προτύπων για τα δημόσια μέσα ενημέρωσης»<sup>154</sup>. Σε εξέλιξη βρίσκονται συζητήσεις μεταξύ της κυβέρνησης και της Αρχής Ραδιοτηλεόρασης Κύπρου με στόχο τον εκσυγχρονισμό του περί Ραδιοφωνικού Ιδρύματος Κύπρου νόμου, μέσω της τροποποίησης του συστήματος διορισμού και παύσης των μελών του διοικητικού συμβουλίου του ΡΙΚ και της θέσπισης αυστηρότερων προϋποθέσεων επιλεξιμότητας<sup>155</sup>. Οι διορισμοί θα πρέπει να είναι δυνατοί μόνο κατόπιν ανοιχτής πρόσκλησης για υποβολή αιτήσεων και η παύση μέλους του διοικητικού συμβουλίου θα πρέπει να είναι επαρκώς αιτιολογημένη. Ενώ αναμένεται πρόοδος στον συγκεκριμένο τομέα, το Παρατηρητήριο για την πολυφωνία στα μέσα μαζικής επικοινωνίας επισημαίνει ότι η παρούσα κατάσταση επιτρέπει την άσκηση κρατικής και πολιτικής επιρροής στις λειτουργίες του ΡΙΚ, και, ως εκ τούτου, διατηρεί τον χαρακτηρισμό του εν λόγω τομέα ως υψηλού κινδύνου<sup>156</sup>. Παρά το γεγονός ότι οι εξακολουθούν να υφίστανται οι ανησυχίες που εκφράστηκαν στην έκθεση του 2022 για το κράτος δικαίου<sup>157</sup> και από το MPM, οι προαναφερόμενες συζητήσεις αποτελούν πρόοδο όσον αφορά τη σύσταση του 2022 για την ενίσχυση της ανεξάρτητης διακυβέρνησης των δημόσιων μέσων μαζικής επικοινωνίας<sup>158</sup>.

**Εξακολουθούν να υπάρχουν προκλήσεις όσον αφορά τα αιτήματα για πρόσβαση σε πληροφορίες**<sup>159</sup>. Σύμφωνα με την Επίτροπο Πληροφοριών, οι δυσκολίες αυτές οφείλονται κυρίως στο γεγονός ότι οι αρμόδιες υπηρεσίες αντιμετωπίζουν δυσκολίες κατά την επεξεργασία αιτημάτων για την παροχή πρόσβασης εντός της νόμιμης προθεσμίας των 30 ημερών<sup>160</sup>. Οι αρχές αντιμετωπίζουν επίσης δυσκολίες όσον αφορά την ερμηνεία και την εφαρμογή των νόμιμων εξαιρέσεων σχετικά με την πρόσβαση, δεδομένου ότι ο νόμος για τη θέσπιση του δικαιώματος πρόσβασης ψηφίστηκε το 2017 αλλά τέθηκε σε ισχύ μόλις τον Δεκέμβριο του 2020<sup>161</sup>. Ανεξάρτητα από αυτό, η Επίτροπος αξιολογεί το γενικό επίπεδο συμμόρφωσης της διοίκησης με τις γνώμες και τις συστάσεις της ως ικανοποιητικό<sup>162</sup>. Μολονότι αναμένονταν θετικές εξελίξεις έπειτα από την έναρξη ισχύος του περί του Δικαιώματος Πρόσβασης σε Πληροφορίες του Δημόσιου Τομέα νόμου, το Παρατηρητήριο για την πολυφωνία στα μέσα μαζικής επικοινωνίας καταλήγει στο συμπέρασμα ότι τα επακόλουθα «σχέδια δημοσίευσης» —που εγκρίθηκαν από τις διάφορες αρχές και υποδεικνύουν τον τρόπο κατά τον οποίο αυτές προτίθενται να εφαρμόσουν τον ισχύοντα νόμο— αφήνουν μεγάλο

<sup>154</sup> Έκθεση του 2022 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 3.

<sup>155</sup> Πληροφορίες που ελήφθησαν από τις κυπριακές αρχές στο πλαίσιο της επίσκεψης στην Κύπρο.

<sup>156</sup> 2023 Media Pluralism Monitor, country report for Cyprus (Παρατηρητήριο για την πολυφωνία στα μέσα μαζικής επικοινωνίας 2023, έκθεση χώρας για την Κύπρο), σ. 19.

<sup>157</sup> Έκθεση του 2022 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 16.

<sup>158</sup> Σύμφωνα με το Έκτακτο Ευρωβαρόμετρο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου: Έρευνα για τα μέσα μαζικής επικοινωνίας και τις ειδήσεις 2022, το 45 % των απαντησάντων στην Κύπρο δήλωσε ότι εμπιστεύεται τους δημόσιους τηλεοπτικούς και ραδιοφωνικούς σταθμούς, κάτω από τον μέσο όρο της ΕΕ, που ανέρχεται σε 49 %.

<sup>159</sup> Περί του Δικαιώματος Πρόσβασης σε Πληροφορίες του Δημόσιου Τομέα Νόμος 84 (I)/2017 που άρχισε να ισχύει το 2020.

<sup>160</sup> Γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από την Επίτροπο Πληροφοριών κατά την επίσκεψη στην Κύπρο.

<sup>161</sup> Ο.π.

<sup>162</sup> Ο Επίτροπος Πληροφοριών είναι αρμόδιος να αξιολογεί τη συμμόρφωση των αρχών με τον περί Δικαιώματος Πρόσβασης σε Πληροφορίες του Δημόσιου Τομέα νόμο 184(I)/2017, να υποβάλλει συστάσεις προς δημόσιες αρχές, να αποφαινεται επί καταγγελιών και να επιβάλλει διοικητικές κυρώσεις. Πληροφορίες που ελήφθησαν από την Επίτροπο Πληροφοριών κατά την επίσκεψη στην Κύπρο.

περιθώριο για αυθαιρεσία. Κατά συνέπεια, το Παρατηρητήριο αύξησε σημαντικά το επίπεδο κινδύνου για τον εν λόγω τομέα τον οποίο πλέον χαρακτηρίζει ως υψηλού κινδύνου<sup>163</sup>.

**Νομοσχέδιο που αποσκοπεί στην καθιέρωση νομικού πλαισίου για την ελευθερία του Τύπου παραμένει υπό συζήτηση<sup>164</sup>.** Το νομοσχέδιο για την προστασία της ελευθερίας του Τύπου και τη λειτουργία των μέσων μαζικής επικοινωνίας, εάν ψηφιστεί, θα εισαγάγει διατάξεις σχετικά με τα ηλεκτρονικά μέσα μαζικής επικοινωνίας, θα κατοχυρώσει με νόμο έναν κώδικα ορθής πρακτικής και θα περιέχει διατάξεις που αποσκοπούν στην προστασία της ασφάλειας των δημοσιογράφων και άλλων εργαζομένων στα μέσα μαζικής επικοινωνίας. Η πλατφόρμα του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προώθηση της προστασίας της δημοσιογραφίας και της ασφάλειας των δημοσιογράφων δεν έχει δημοσιεύσει νέες προειδοποιήσεις σχετικά με την Κυπριακή Δημοκρατία μετά την έκθεση του 2022 για το κράτος δικαίου<sup>165</sup>. Το Παρατηρητήριο για την πολυφωνία των μέσων μαζικής επικοινωνίας επισημαίνει ότι οι δημοσιογράφοι εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν πολλές προκλήσεις λόγω των οικονομικών πιέσεων που επηρεάζουν τον κλάδο, ενώ καταγράφηκαν και πολλές απολύσεις κατά το 2022<sup>166</sup>.

#### **IV. ΆΛΛΑ ΘΕΣΜΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΕΛΕΓΧΩΝ ΚΑΙ ΙΣΟΡΡΟΠΙΩΝ (ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ ΘΕΣΜΙΚΩΝ ΑΝΤΙΒΑΡΩΝ)**

Η Κυπριακή Δημοκρατία είναι προεδρική αντιπροσωπευτική δημοκρατία. Ο πρόεδρος της Κύπρου είναι τόσο αρχηγός του κράτους όσο και αρχηγός της κυβέρνησης. Η Βουλή των Αντιπροσώπων είναι το κοινοβούλιο της χώρας, το οποίο διαθέτει τη νομοθετική εξουσία. Τόσο οι βουλευτές όσο και οι υπουργοί έχουν το δικαίωμα της νομοθετικής πρωτοβουλίας. Το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο είναι αρμόδιο να ελέγχει τη συνταγματικότητα των νόμων στο πλαίσιο συγκεκριμένων υποθέσεων που υποβάλλονται στην κρίση του<sup>167</sup>. Υπάρχουν διάφορες εθνικές ανεξάρτητες αρχές, οργανώσεις και φορείς με σκοπό την προστασία και τη διαφύλαξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

**Έχει σημειωθεί κάποια πρόοδος όσον αφορά τη σύσταση του 2022 για τη δημόσια διαβούλευση μετά τη δημιουργία της πλατφόρμας ηλεκτρονικής διαβούλευσης, ενώ απαιτούνται περαιτέρω ενέργειες για την ολοκλήρωση της μεταρρύθμισης και την αντιμετώπιση των πάγιων ελλείψεων.** Με την έκθεση του 2022 για το κράτος δικαίου συστήθηκε στην Κύπρο «να θεσπίσει πλαίσιο για την αποτελεσματική και έγκαιρη διαβούλευση με τα ενδιαφερόμενα μέρη στο πλαίσιο της νομοθετικής διαδικασίας»<sup>168</sup>. Η

<sup>163</sup> 2023 Media Pluralism Monitor, country report for Cyprus (Παρατηρητήριο για την πολυφωνία στα μέσα μαζικής επικοινωνίας 2023, έκθεση χώρας για την Κύπρο), σ. 12.

<sup>164</sup> Έκθεση του 2022 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 17.

<sup>165</sup> Συμβούλιο της Ευρώπης, Πλατφόρμα για την προώθηση της προστασίας της δημοσιογραφίας και της ασφάλειας των δημοσιογράφων.

<sup>166</sup> 2023 Media Pluralism Monitor, country report for Cyprus (Παρατηρητήριο για την πολυφωνία στα μέσα μαζικής επικοινωνίας 2023, έκθεση χώρας για την Κύπρο), σ. 12-13.

<sup>167</sup> Βλ. τμήμα I της Έκθεσης. Το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο μπορεί να εκδικάζει υποθέσεις, κυρίως αστικών και ποινικών δικαστηρίων, μέσω συστήματος παραχώρησης άδειας έγερσης διά παραπομπής από τακτικό δικαστήριο ζητήματος «αντισυνταγματικότητας νόμου [...] ουσιώδους για τη διάγνωση της εκκρεμούσας ενώπιον του δικαστηρίου υποθέσεως» [άρθρο 9 (α) του περί απονομής της δικαιοσύνης (Ποικίλα διατάξεις) νόμου]. Πριν από την επανασύσταση του Ανώτατου Συνταγματικού Δικαστηρίου, τα ζητήματα αντισυνταγματικότητας εκδικάζονταν από το Ανώτατο Δικαστήριο. Βλ. επίσης έκθεση του 2021, 2022 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 14 και 18.

<sup>168</sup> Έκθεση του 2022 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 3.

πλατφόρμα ηλεκτρονικής διαβούλευσης, μια ηλεκτρονική πλατφόρμα για δημόσιες διαβουλεύσεις, αναμένεται να τεθεί σε λειτουργία τον Σεπτέμβριο του 2023. Η πλατφόρμα αντικαθιστά την προηγούμενη πρακτική κατά την οποία οι δημόσιες διαβουλεύσεις πραγματοποιούνταν διάσπαρτα στους ιστότοπους διαφόρων υπουργείων, ωστόσο η σχετική απόφαση δεν έχει ακόμη εκδοθεί<sup>169</sup>. Η πλατφόρμα, η οποία, σύμφωνα με την αναγγελία της, θα συμπεριλάβει σταδιακά στρατηγικές και άλλες πρωτοβουλίες επιπλέον του νομοσχεδίου<sup>170</sup>, θα αποτελέσει θετικό βήμα προς την κατεύθυνση της ενίσχυσης της προσβασιμότητας και της διαφάνειας στη νομοθετική διαδικασία. Στο τελικό στάδιο έγκρισης βρίσκεται τροποποιημένος οδηγός διαβούλευσης, ο οποίος απευθύνεται σε δημόσιους υπαλλήλους που συμμετέχουν στη νομοπαρασκευαστική διαδικασία. Στο σχέδιο του τροποποιημένου οδηγού διατηρούνται όλες οι κατευθυντήριες γραμμές του προηγούμενου οδηγού, που εκδόθηκε το 2016, και προστίθενται νέες οδηγίες σχετικά με τη χρήση της πλατφόρμας, η οποία καθίσταται το βασικό εργαλείο δημοσίευσης και επικοινωνίας<sup>171</sup>. Μολονότι οι οδηγίες είναι αναλυτικές, μέχρι στιγμής δεν έχουν αποδειχθεί επαρκείς ώστε να καταστεί δυνατή η συστηματική και έγκαιρη διαβούλευση των ενδιαφερόμενων μερών<sup>172</sup>. Η δημόσια διαβούλευση εξακολουθεί να μην είναι υποχρεωτική<sup>173</sup> και η αρμόδια υπηρεσία έχει τη διακριτική ευχέρεια να αποφασίζει αν θα προβεί σε δημόσια διαβούλευση ή θα επιλέξει τη στοχευμένη διαβούλευση, κατά την οποία συμμετέχουν μόνο συγκεκριμένες ομάδες, καθώς το σχέδιο οδηγού δεν περιλαμβάνει σχετικά κριτήρια. Η προγραμματισμένη μεταρρύθμιση της νομοθετικής διαδικασίας και η εφαρμογή του έργου της ηλεκτρονικής νομοθεσίας αναμένεται να άρουν την ανησυχία αυτή στο εγγύς μέλλον, καθώς η δημόσια διαβούλευση θα καταστεί απαραίτητο στάδιο<sup>174</sup>. Τα ενδιαφερόμενα μέρη επισήμαναν επίσης την ανάγκη να συμμετέχουν στη διαδικασία από νωρίς, πριν από τη συζήτηση των νομοσχεδίων στη Βουλή<sup>175</sup>. Η προγραμματισμένη ανάπτυξη της ηλεκτρονικής πλατφόρμας του Μητρώου ΜΚΟ που θα συμπεριλαμβάνει στοχευμένες ειδοποιήσεις σχετικά με επικείμενες διαβουλεύσεις ενδέχεται να βοηθήσει, αλλά η υλοποίησή της απαιτεί χρόνο<sup>176</sup>. Επιπλέον, εξακολουθούν να υφίστανται προκλήσεις σχετικά με την έλλειψη υποχρέωσης των αρμόδιων υπηρεσιών να παρέχουν ανατροφοδότηση στους συμμετέχοντες σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο βοηθούν οι πληροφορίες που αυτοί

<sup>169</sup> Γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από το Υπουργείο Οικονομικών κατά την επίσκεψη στην Κύπρο, σ. 1.

<sup>170</sup> Ο.π.

<sup>171</sup> Υπουργείο Οικονομικών (2016), Οδηγός διαβούλευσης.

<sup>172</sup> Οι ελλείψεις της διαδικασίας διαβούλευσης έχουν επισημανθεί συστηματικά στις εκθέσεις για το κράτος δικαίου (εκθέσεις του 2020, 2021, 2022 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 13, 14, 19) και από τον ΟΟΣΑ (Indicators of Regulatory Policy and Governance – Cyprus, 2019, 2022) (Δείκτες ρυθμιστικής πολιτικής και διακυβέρνησης — Κύπρος, 2019, 2022).

<sup>173</sup> Στον οδηγό προβλέπονται μόνο οι κατηγορίες των νομοσχεδίων που εξαιρούνται από τη διαβούλευση, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται τα νομοσχέδια για τον ετήσιο προϋπολογισμό και τα οικονομικά του κράτους· ο ποινικός κώδικας· η θέσπιση μέτρων έκτακτης ανάγκης, Οδηγός διαβούλευσης του 2023, σ. 6-7.

<sup>174</sup> Πληροφορίες που έδωσε η Κύπρος για την κατάρτιση της έκθεσης του 2023 για το κράτος δικαίου, σ. 22. Βλ. κατωτέρω για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την ηλεκτρονική νομοθεσία.

<sup>175</sup> Πληροφορίες που ελήφθησαν από το Κυπριακό Φόρουμ Ακεραιότητας, τον οργανισμό Oxygono, τον ΟΠΕΚ, τη ΜΚΟ Step up Stop Slavery, την KISA («Κίνηση για ισότητα, στήριξη, αντιρατσισμό»), το Κέντρο Στήριξης ΜΚΟ και την οργάνωση Civil Society Advocates κατά την επίσκεψη στην Κύπρο· [ΟΟΣΑ, Indicators of Regulatory Policy and Governance – Cyprus, 2019, 2022 (Δείκτες ρυθμιστικής πολιτικής και διακυβέρνησης — Κύπρος, 2019, 2022)]: Ο Διαμεσολαβητής επισήμανε επίσης την ανάγκη οι διαβουλεύσεις των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών να ξεκινούν από τα αρχικά στάδια της διαδικασίας λήψης αποφάσεων, να είναι διαρκείς και να μην περιορίζονται στον χρόνο κατά τον οποίο το νομοσχέδιο έχει ήδη συνταχθεί και συζητείται στη Βουλή (Γραφείο του Επιτρόπου Διοικήσεως και Προστασίας Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Αντίκτυπος της αναφοράς του Ευρωπαϊκού Δικτύου των Εθνικών Οργανισμών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα του 2022 για το κράτος δικαίου, σ. 16).

<sup>176</sup> Πληροφορίες που έδωσε η Κύπρος για την κατάρτιση της έκθεσης του 2023 για το κράτος δικαίου, σ. 29.

παρέχουν στη διαμόρφωση των κανονιστικών προτάσεων<sup>177</sup>. Στο πλαίσιο αυτό, έχει σημειωθεί κάποια πρόοδος όσον αφορά την υλοποίηση της σύστασης που διατυπώθηκε στην έκθεση του 2022 για το κράτος δικαίου.

**Τα σχέδια που αποσκοπούν στην ψηφιοποίηση της νομοπαρασκευαστικής διαδικασίας αναμένεται να βελτιώσουν την ποιότητα της νομοθεσίας και την πρόσβαση σε αυτή.** Οι δείκτες ρυθμιστικής πολιτικής και διακυβέρνησης του ΟΟΣΑ είναι αρκετά χαμηλότεροι από τον μέσο όρο της ΕΕ, μεταξύ άλλων σχετικά με τη διενέργεια αξιολογήσεων του ρυθμιστικού αντίκτυπου<sup>178</sup>. Η ποιότητα της νομοπαρασκευαστικής διαδικασίας και οι συχνές τροποποιήσεις της νομοθεσίας εξακολουθούν να αποτελούν λόγο ανησυχίας, για τις εταιρείες στην Κύπρο, σχετικά με την αποτελεσματικότητα της προστασίας των επενδύσεων (36 %, ίδιο ποσοστό με αυτό του 2022)<sup>179</sup>. Σύμφωνα με το εθνικό σχέδιο ανάκαμψης και ανθεκτικότητας, η Κύπρος πραγματοποιεί σημαντική μεταρρύθμιση της νομοθετικής διαδικασίας<sup>180</sup>. Στη μεταρρύθμιση συμπεριλαμβάνεται η ψηφιοποίηση και η δημιουργία νομοπαρασκευαστικής πλατφόρμας (πλατφόρμα ηλεκτρονικής νομοθεσίας), ώστε να καταστεί ευκολότερη η σύνταξη, η ενοποίηση, η διαχείριση και η αποθήκευση των νόμων και των κανονισμών που είναι προσβάσιμοι στους πολίτες και τις επιχειρήσεις. Ο δημόσιος διαγωνισμός και η ανάθεση της σύμβασης για την ανάπτυξη της πλατφόρμας έχουν προγραμματιστεί να ολοκληρωθούν έως το τέλος του 2023<sup>181</sup>.

**Η ενίσχυση του ρυθμιστικού πλαισίου ισχυροποίησε τον θεσμό του Διαμεσολαβητή (Επιτρόπου Διοικήσεως και Προστασίας Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων) ως Εθνικού Οργανισμού Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και είχε ως αποτέλεσμα την αναβάθμισή του σε Εθνικό Οργανισμό Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων Α΄ τάξης.** Η εφαρμογή μιας σειράς συστάσεων που διατυπώθηκαν από την υποεπιτροπή διαπίστευσης με στόχο την ισχυροποίηση του Γραφείου του Διαμεσολαβητή είχε ως αποτέλεσμα την αναβάθμισή του στην Α΄ τάξη τον Οκτώβριο του 2022<sup>182</sup>. Ειδικότερα, η Επίτροπος σύστησε Συμβουλευτική Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, η οποία συγκροτείται από διάφορα ενδιαφερόμενα μέρη για τα

---

<sup>177</sup> Ο ΟΟΣΑ έχει επισημάνει επανειλημμένα τη σημασία της απάντησης στις παρατηρήσεις των συμμετεχόντων [ΟΟΣΑ, Indicators of Regulatory Policy and Governance – Cyprus, 2019, 2022 (Δείκτες ρυθμιστικής πολιτικής και διακυβέρνησης — Κύπρος, 2019, 2022)]. Οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών τόνισαν επίσης τη σημασία της παροχής ανατροφοδότησης από τη συμμετοχή τους [πληροφορίες που ελήφθησαν κατά την επίσκεψη στην Κύπρο από το Κυπριακό Φόρουμ Ακεραιότητας, τον οργανισμό Oxygono, τον ΟΠΕΚ, τη ΜΚΟ Step up Stop Slavery, την KISA («Κίνηση για ισότητα, στήριξη, αντιρατσισμό»), το Κέντρο Στήριξης ΜΚΟ και την οργάνωση Civil Society Advocates]. Βλ. επίσης Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ (2023), Country research – An update on developments regarding civic space in the EU and an overview of the possibilities for human rights defenders to enter EU territory– Cyprus (Έρευνα ανά χώρα — Ενημέρωση για τις εξελίξεις σχετικά με τον χώρο δράσης της κοινωνίας των πολιτών στην ΕΕ και επισκόπηση των δυνατοτήτων των υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων να εισέρχονται στην επικράτεια της ΕΕ — Κύπρος), σ. 5.

<sup>178</sup> Οι άλλοι δύο δείκτες αφορούν τη συμμετοχή των ενδιαφερόμενων μερών στην εκπόνηση κανονισμών και την εκ των υστέρων αξιολόγηση του κανονισμού [ΟΟΣΑ (2019) (2022), Indicators of Regulatory Policy and Governance – Cyprus (Δείκτες ρυθμιστικής πολιτικής και διακυβέρνησης — Κύπρος)]· βλ. επίσης την έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 13.

<sup>179</sup> Διάγραμμα 54, Πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης για το 2023.

<sup>180</sup> Η επένδυση C3.412 αφορά την ψηφιοποίηση της νομοπαρασκευαστικής διαδικασίας και αναμένεται να ολοκληρωθεί έως τις 31 Δεκεμβρίου 2025, Παράρτημα της εκτελεστικής απόφασης του Συμβουλίου για την έγκριση της αξιολόγησης του σχεδίου ανάκαμψης και ανθεκτικότητας της Κύπρου, σ. 99.

<sup>181</sup> Πληροφορίες που ελήφθησαν από το Υπουργείο Οικονομικών κατά την επίσκεψη στην Κύπρο.

<sup>182</sup> Παγκόσμια Συμμαχία των Εθνικών Φορέων για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, υποεπιτροπή διαπίστευσης, έκθεση, Οκτώβριος 2022, σ. 14-15.

ανθρώπινα δικαιώματα, συμπεριλαμβανομένων εκπροσώπων της κοινωνίας των πολιτών<sup>183</sup>. Η διαδικασία διορισμού του Διαμεσολαβητή επισημοποιήθηκε<sup>184</sup>, ενώ ο επαναδιορισμός του περιορίστηκε σε μία επιπλέον θητεία<sup>185</sup>. Το Γραφείο του Διαμεσολαβητή διαχειρίζεται τον προϋπολογισμό που του έχει διατεθεί, αλλά εξακολουθεί να θεωρεί ότι έχει ανάγκη από επιπλέον χρηματοδότηση προκειμένου να καταστεί δυνατή η πρόσληψη προσωπικού σε ανώτερο επίπεδο, δεδομένης της ευρείας αποστολής του<sup>186</sup>. Σύμφωνα με την Επίτροπο, η συμμόρφωση με τις συστάσεις της έχει αυξηθεί κατά τα τελευταία έτη<sup>187</sup>. Ωστόσο, μολονότι οι δημόσιες αρχές συμμορφώνονται πλήρως με τις αποφάσεις που εκδίδονται βάσει της αποστολής του Γραφείου ως φορέα ισότητας, φαίνεται να ανταποκρίνονται λιγότερο στις περιπτώσεις που αφορούν συστημικά προβλήματα<sup>188</sup>.

**Την 1η Ιανουαρίου 2023 εκκρεμούσε στην Κύπρο η εκτέλεση 9 κύριων αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, δηλαδή μία λιγότερη συγκριτικά με το προηγούμενο έτος<sup>189</sup>. Κατά την ημερομηνία αυτή, το ποσοστό κύριων αποφάσεων η εφαρμογή των οποίων εκκρεμούσε στην Κύπρο εντός της τελευταίας δεκαετίας ήταν 59 % (σε σύγκριση με 71 % το 2022), ενώ το μέσο χρονικό διάστημα κατά το οποίο η εφαρμογή των αποφάσεων παρέμενε σε εκκρεμότητα ήταν 3 έτη και 3 μήνες (σε σύγκριση με**

---

<sup>183</sup> Ο.π. Η υποεπιτροπή διαπίστευσης σύστησε περαιτέρω στην Επίτροπο να συνεχίσει να ενισχύει και να επισημοποιεί τις εργασιακές σχέσεις και τη συνεργασία της με ευρύ φάσμα οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών και υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένων όσων εργάζονται για τα δικαιώματα ευάλωτων ομάδων.

<sup>184</sup> Έπειτα από δημόσια πρόσκληση για εκδήλωση ενδιαφέροντος, η κυβέρνηση συστήνει στον πρόεδρο τον/-ην καταλληλότερο/-η υποψήφιο/-α. Πριν από τον διορισμό από τον πρόεδρο, ο/η υποψήφιος/-α πρέπει να εγκρίνεται από τη Βουλή. Υπουργικό Συμβούλιο (2022), απόφαση αριθ. 93.298. Γραφείο του Επιτρόπου Διοικήσεως και Προστασίας Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Αντίκτυπος της αναφοράς του Ευρωπαϊκού Δικτύου των Εθνικών Οργανισμών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα του 2022 για το κράτος δικαίου, σ. 13.

<sup>185</sup> Η θητεία του Διαμεσολαβητή μπορεί να είναι δύο εξαετίες κατ' ανώτατο όριο. Ο περί Επιτρόπου Διοικήσεως τροποποιητικός νόμος 127(I) του 2022.

<sup>186</sup> Σύμφωνα με την οποία λειτουργεί, μεταξύ άλλων, ως φορέας ισότητας, υπεύθυνος για την καταπολέμηση των διακρίσεων και την προώθηση της ισότητας, ως εθνικός μηχανισμός πρόληψης σύμφωνα με το Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση κατά των βασανιστηρίων και άλλων μορφών σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας, ως εθνικός μηχανισμός παρακολούθησης σύμφωνα με τη σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία και ως μηχανισμός παρακολούθησης των αναγκαστικών επιστροφών υπηκόων τρίτων χωρών. Γραφείο του Επιτρόπου Διοικήσεως και Προστασίας Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Αντίκτυπος της αναφοράς του Ευρωπαϊκού Δικτύου των Εθνικών Οργανισμών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα του 2022 για το κράτος δικαίου, σ. 12.

<sup>187</sup> Το ποσοστό συμμόρφωσης όσον αφορά υποθέσεις για τις οποίες παρενέβη η Επίτροπος χωρίς να υποβάλει έκθεση είναι 86 % για το 2022 (87 % για το 2021 και 51 % για το 2020), ενώ είναι 53 % όσον αφορά υποθέσεις για τις οποίες υποβλήθηκε έκθεση και υπήρξαν αυτεπάγγελτες παρεμβάσεις (81 % το 2021 και 42 % το 2020). Πληροφορίες που έδωσε η Κύπρος για την κατάρτιση της έκθεσης του 2023 για το κράτος δικαίου, σ. 60. Διαμεσολαβητής, Ετήσια Έκθεση για το έτος 2020, σ. 37-38. Πληροφορίες που ελήφθησαν από τον Διαμεσολαβητή στο πλαίσιο της επίσκεψης στην Κύπρο.

<sup>188</sup> Η συμμόρφωση είναι δυσκολότερη στις περιπτώσεις στις οποίες οι συστάσεις ενδέχεται να έχουν αντίκτυπο στον προϋπολογισμό ή σχετίζονται με πολιτικά ευαίσθητα ζητήματα. Πληροφορίες που ελήφθησαν από τον Διαμεσολαβητή στο πλαίσιο της επίσκεψης στην Κύπρο.

<sup>189</sup> Η λήψη των αναγκαίων μέτρων εκτέλεσης για τις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου τελεί υπό την εποπτεία της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης. Αποτελεί πρακτική της Επιτροπής Υπουργών να ομαδοποιεί τις υποθέσεις κατά ενός κράτους οι οποίες απαιτούν παρόμοια μέτρα εκτέλεσης, ιδίως γενικά μέτρα, και να τις εξετάζει από κοινού. Η πρώτη υπόθεση της ομάδας ορίζεται ως κύρια υπόθεση όσον αφορά την εποπτεία των γενικών μέτρων και οι επαναλαμβανόμενες υποθέσεις εντός της ομάδας μπορούν να περατωθούν όταν εκτιμάται ότι έχουν ληφθεί όλα τα πιθανά ατομικά μέτρα που απαιτούνται για την παροχή έννομης προστασίας στον προσφεύγοντα.

2 έτη και 7 μήνες το 2022)<sup>190</sup>. Η παλαιότερη κύρια απόφαση, της οποίας η εφαρμογή εκκρεμεί επί 9 έτη, αφορά την απουσία ένδικων μέσων με αυτοδίκαιο ανασταλτικό αποτέλεσμα στις διαδικασίες απέλασης και την απουσία ταχείας διαδικασίας ελέγχου της νομιμότητας της κράτησης<sup>191</sup>. Στις 15 Ιουνίου 2023 οι κύριες δικαστικές αποφάσεις των οποίων η εφαρμογή εκκρεμεί εξακολουθούν να ανέρχονται σε εννέα<sup>192</sup>.

**Ο διοικητικός και ο οικονομικός φόρτος εγείρουν ανησυχίες σχετικά με το περιβάλλον της κοινωνίας των πολιτών.** Ο χώρος δράσης της κοινωνίας των πολιτών έχει υποβαθμιστεί από την κατηγορία «ανοιχτός» στην κατηγορία «περιορισμένος»<sup>193</sup> λόγω των δυσκολιών που αντιμετωπίζουν οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών σχετικά με την εξασφάλιση χρηματοδότησης<sup>194</sup>, καθώς και λόγω της εκκρεμούς νομικής διαδικασίας που κινήθηκε από οργάνωση της κοινωνίας των πολιτών που διαγράφηκε από το μητρώο των οργανισμών το 2020 και έκτοτε λειτουργεί υπό σημαντικούς περιορισμούς<sup>195</sup>. Η εφαρμογή του περί Σωματείων και Ιδρυμάτων νόμου εξακολουθεί να εγείρει ανησυχίες, ιδίως όσον αφορά την εγγραφή οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών<sup>196</sup>. Οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών επικρίνουν την έλλειψη σαφούς καθοδήγησης<sup>197</sup>, τις συχνές μεταβολές στις πρακτικές που ακολουθούνται, τα διαφορετικά πρότυπα που ισχύουν για τις διάφορες επαρχίες<sup>198</sup>, τις μεγάλες καθυστερήσεις και την έλλειψη επαρκών ανθρώπινων πόρων που ασχολούνται με την επεξεργασία των φακέλων εγγραφής<sup>199</sup>. Ως εκ τούτου, οι μη εγγεγραμμένες οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών δεν πληρούσαν τις προϋποθέσεις που απαιτούνταν για την ανταπόκριση στις προσκλήσεις συμμετοχής σε συμβουλευτικές και συντονιστικές ομάδες,

---

<sup>190</sup> Όλα τα στοιχεία υπολογίζονται από το European Implementation Network (Ευρωπαϊκό Δίκτυο Εφαρμογής Αποφάσεων) και βασίζονται στον αριθμό των υποθέσεων που θεωρούνται εκκρεμείς κατά την ετήσια καταληκτική ημερομηνία της 1ης Ιανουαρίου 2023. Βλ. παρατηρήσεις που υπέβαλε το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Εφαρμογής Αποφάσεων για την κατάρτιση της έκθεσης του 2023 για το κράτος δικαίου, σ. 2.

<sup>191</sup> Απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, της 23ης Ιουλίου 2013, Μ.Α. κατά Κύπρου, 41872/10, της οποίας η εκτέλεση εκκρεμεί από το 2013. Οι κυπριακές αρχές κοινοποίησαν στην Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης τα μέτρα που έλαβε η Κύπρος για την εκτέλεση της απόφασης από τον Σεπτέμβριο του 2021. Η απόφαση της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης εξακολουθεί να εκκρεμεί.

<sup>192</sup> Δεδομένα σύμφωνα με την ηλεκτρονική βάση δεδομένων του Συμβουλίου της Ευρώπης (HUDOC-EXEC).

<sup>193</sup> Αξιολόγηση από τη CIVICUS· οι βαθμολογίες δίνονται σε κλίμακα πέντε κατηγοριών, οι οποίες ορίζονται ως: ανοιχτός, περιορισμένος, με εμπόδια, υπό καταστολή και κλειστός [Civicus (2023), Monitor tracking civic space — Συργός (Παρατηρητήριο του χώρου δράσης της κοινωνίας των πολιτών — Κύπρος)].

<sup>194</sup> Ευρωπαϊκό Φόρουμ Πολιτών (2023), Ετήσια έκθεση για τον χώρο δράσης της κοινωνίας των πολιτών — 2022 Κύπρος, σ. 7.

<sup>195</sup> Κίνηση για ισότητα, στήριξη, αντιρατσισμό (KISA), έκθεση του 2022 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 21· Ευρωπαϊκό Φόρουμ Πολιτών (2023), Ετήσια έκθεση για τον χώρο δράσης της κοινωνίας των πολιτών, σ. 6.

<sup>196</sup> Περί Σωματείων και Ιδρυμάτων και για Άλλα Συναφή Θέματα Νόμος του 2017 [104(I)/2017]· Εκθέσεις του 2020 και του 2021 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 15 και σ. 15-16, αντίστοιχα· Ευρωπαϊκό Φόρουμ Πολιτών (2023), Ετήσια έκθεση για τον χώρο δράσης της κοινωνίας των πολιτών, σ. 5-6.

<sup>197</sup> Οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών συχνά εγγράφονται στο Μητρώο Εταιρειών ως εταιρείες μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, νομική μορφή που δεν ανταποκρίνεται στις ανάγκες και το προφίλ των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών (πληροφορίες που ελήφθησαν από το Κέντρο Στήριξης ΜΚΟ και την οργάνωση Civil Society Advocates στο πλαίσιο της επίσκεψης στην Κύπρο).

<sup>198</sup> Οι αιτήσεις εγγραφής και άλλα συναφή ζητήματα υποβάλλονται στη διοίκηση της επαρχίας όπου βρίσκεται η έδρα του νομικού προσώπου.

<sup>199</sup> Πληροφορίες που ελήφθησαν από το Κέντρο Στήριξης ΜΚΟ και την οργάνωση Civil Society Advocates στο πλαίσιο της επίσκεψης στην Κύπρο.

προϋποθέσεις που καθόριζε το Υπουργείο Εσωτερικών<sup>200</sup>. Επιπλέον, έπειτα από τον εντοπισμό ελλείψεων από το Συμβούλιο της Ευρώπης κατά την αξιολόγηση της Κύπρου σχετικά με τα μέτρα για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, το Υπουργείο Εσωτερικών διενέργησε αξιολόγηση κινδύνου σχετικά με τους μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς προκειμένου να εντοπίσει τους οργανισμούς υψηλού κινδύνου<sup>201</sup>. Οι διοικητικές απαιτήσεις για την άσκηση της εν λόγω εποπτείας, διαδικασία η οποία διήρκεσε από τον Μάιο του 2022 έως τον Φεβρουάριο του 2023, δεν επιτύγχαναν πάντοτε την κατάλληλη εξισορρόπηση μεταξύ του στόχου της προστασίας έναντι της κατάχρησης από τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της αναλογικότητας των μέτρων, και είχαν ακούσιες συνέπειες<sup>202</sup>. Ειδικότερα, οι τράπεζες τείνουν να θεωρούν όλους τους μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς ως υψηλού κινδύνου, με αποτέλεσμα οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών να αντιμετωπίζουν επιπλέον διοικητικές και οικονομικές επιβαρύνσεις, μεταξύ άλλων και τη δέσμευση των περιουσιακών στοιχείων τους<sup>203</sup>. Σύμφωνα με την κυβέρνηση, η ολοκλήρωση της αξιολόγησης κινδύνου ενίσχυσε την εμπιστοσύνη των τραπεζών προς τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών στις οποίες έχουν παρασχεθεί πιστοποιητικά από τις αρχές, καθώς οι οργανώσεις αυτές αξιολογήθηκαν και βρίσκονται υπό διαρκή εποπτεία<sup>204</sup>. Η δημιουργία της πλατφόρμας για τις ΜΚΟ αποσκοπεί στη μείωση του διοικητικού φόρτου, και στη βελτίωση της επικοινωνίας και της ποιότητας των υπηρεσιών που παρέχονται στις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών. Επιπλέον της λειτουργίας της ως ηλεκτρονικού μητρώου, η πλατφόρμα για τις ΜΚΟ θα επιτρέπει την εικονική αλληλεπίδραση μεταξύ των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών και των αρχών, συμπεριλαμβανομένης της ηλεκτρονικής υποβολής εγγράφων και αιτήσεων, της αλληλεπίδρασης μεταξύ των εν λόγω οργανώσεων και της πρόσβασης σε δημόσιες διαβουλεύσεις<sup>205</sup>. Ενώ η πλήρης λειτουργία της είχε προγραμματιστεί αρχικά για τον Αύγουστο του 2022<sup>206</sup>, η υλοποίησή της έχει καθυστερήσει περαιτέρω<sup>207</sup>. Τον Ιανουάριο του

<sup>200</sup> Συμπεριλαμβανομένων όσων εγγράφονται στο Μητρώο Εταιρειών ως εταιρείες μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα [Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ (2023), Country research – An update on developments regarding civic space in the EU and an overview of the possibilities for human rights defenders to enter EU territory– Cyprus (Έρευνα ανά χώρα — Ενημέρωση για τις εξελίξεις σχετικά με τον χώρο δράσης της κοινωνίας των πολιτών στην ΕΕ και επισκόπηση των δυνατοτήτων των υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όσον αφορά την είσοδό τους στην επικράτεια της ΕΕ — Κύπρος), σ. 4-5].

<sup>201</sup> Διερεύνηση των ελλείψεων που εντοπίστηκαν από το Συμβούλιο της Ευρώπης, Επιτροπή εμπειρογνομόνων για την αξιολόγηση των μέτρων κατά της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας.

<sup>202</sup> Συμβούλιο της Ευρώπης, Επιτροπή εμπειρογνομόνων για την αξιολόγηση των μέτρων κατά της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, 2<sup>nd</sup> Enhanced Follow-up Report (2η έκθεση ενισχυμένης παρακολούθησης), Νοέμβριος 2022, παράγραφοι 22-26.

<sup>203</sup> Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ (2023), Country research – An update on developments regarding civic space in the EU and an overview of the possibilities for human rights defenders to enter EU territory– Cyprus (Έρευνα ανά χώρα — Ενημέρωση για τις εξελίξεις σχετικά με τον χώρο δράσης της κοινωνίας των πολιτών στην ΕΕ και επισκόπηση των δυνατοτήτων των υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όσον αφορά την είσοδό τους στην επικράτεια της ΕΕ — Κύπρος), σ. 3-4. Ευρωπαϊκό Φόρουμ Πολιτών (2023), Ετήσια έκθεση για τον χώρο δράσης της κοινωνίας των πολιτών, σ. 7-8.

<sup>204</sup> Γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από το Υπουργείο Εσωτερικών κατά την επίσκεψη στην Κύπρο.

<sup>205</sup> Γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από το Υπουργείο Εσωτερικών κατά την επίσκεψη στην Κύπρο.

<sup>206</sup> Έκθεση του 2022 για το κράτος δικαίου, σ. 20.

<sup>207</sup> Κατά το πρώτο στάδιο υλοποίησης, οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών θα μπορούσαν να ξεκινήσουν να χρησιμοποιούν την πλατφόρμα ως εργαλείο για την ηλεκτρονική υποβολή εγγράφων. Οι υπόλοιπες λειτουργίες θα ακολουθήσουν. Το Υπουργείο Εσωτερικών έχει εκδώσει κατευθυντήριες γραμμές και εκπαιδευτικό υλικό, μεταξύ άλλων και βίντεο, αλλά δεν έχει ζητηθεί ακόμη από τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών να χρησιμοποιήσουν την πλατφόρμα (γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από το Υπουργείο Εσωτερικών κατά την επίσκεψη στην Κύπρο).



2023 ο Επίτροπος του Πολίτη παρουσίασε στρατηγική με στόχο την προώθηση της ενεργού συμμετοχής των πολιτών και τη δημιουργία ευνοϊκού και πρόσφορου περιβάλλοντος για τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών. Στη στρατηγική αυτή περιλαμβάνονται σχέδια για την ψήφιση νομοθεσίας σχετικά με την Πρωτοβουλία Πολιτών, στόχος της οποίας είναι να επιτρέπεται στους πολίτες να υποβάλλουν αιτήματα στην κυβέρνηση για την ανάληψη δράσης σε συγκεκριμένους τομείς αρμοδιοτήτων, καθιστώντας έτσι δυνατή τη συμμετοχή τους στη διαδικασία λήψης αποφάσεων<sup>208</sup>. Παρόμοια νομοθετική πρόταση, ωστόσο, εκκρεμεί ήδη ενώπιον της Βουλής από το 2017<sup>209</sup>.

---

<sup>208</sup> Πληροφορίες που έδωσε η Κύπρος για την κατάρτιση της έκθεσης του 2023 για το κράτος δικαίου, σ. 63-64. Ευρωπαϊκό Φόρουμ Πολιτών (2023), Ετήσια έκθεση για τον χώρο δράσης της κοινωνίας των πολιτών, σ. 8-9.

<sup>209</sup> Ο περί της Πρωτοβουλίας Πολιτών νόμος του 2017 υποβλήθηκε στην αρμόδια κοινοβουλευτική επιτροπή τον Μάρτιο του 2017.

## Παράρτημα Ι: Κατάλογος των πηγών με αλφαβητική σειρά\*

\* Ο κατάλογος των παρατηρήσεων που ελήφθησαν στο πλαίσιο της διαβούλευσης για την έκθεση του 2023 για το κράτος δικαίου διατίθεται στον ιστότοπο [\[https://commission.europa.eu/publications/2023-rule-law-report-targeted-stakeholder-consultation\\_el\]](https://commission.europa.eu/publications/2023-rule-law-report-targeted-stakeholder-consultation_el).

Ανώτατο Δικαστήριο (2023), *Γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από το Ανώτατο Δικαστήριο στο πλαίσιο της επίσκεψης στην Κύπρο.*

Γραφείο του Επιτρόπου Διοικήσεως και Προστασίας Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (2023), *Αντίκτυπος της αναφοράς του Ευρωπαϊκού Δικτύου των Εθνικών Οργανισμών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα του 2022 για το κράτος δικαίου.*

Δήλωση της Επιτροπής Επαφών της ΕΕ (CC 1/2021) προς υποστήριξη του συνταγματικού ρόλου, της εντολής και της ανεξαρτησίας της Ελεγκτικής Υπηρεσίας της Κυπριακής Δημοκρατίας (Μάιος 2021)

Δημοσιογράφοι χωρίς Σύνορα (2023), *Παγκόσμιος Δείκτης Ελευθερίας του Τύπου για το 2023*. Ανώτατο Δικαστήριο (2023), *Γραπτές παρατηρήσεις που υπέβαλε το Ανώτατο Δικαστήριο για την κατάρτιση της έκθεσης του 2023 για το κράτος δικαίου.*

Διεθνής Οργανισμός Ανώτατων Οργάνων Ελέγχου (INTOSAI) (2021), *Statement by the INTOSAI development initiative following the potential independence challenges faced by the audit office of the republic of Cyprus (Ανακοίνωση του INTOSAI για την αναπτυξιακή πρωτοβουλία έπειτα από τις πιθανές προκλήσεις σχετικά με την ανεξαρτησία που αντιμετώπισε η ελεγκτική υπηρεσία της Κυπριακής Δημοκρατίας)*, 24 Φεβρουαρίου 2021, <https://idi.no/elibrary/independent-sais/1182-idi-statement-cyprus-24-02-2021/file>.

Ελεγκτική Υπηρεσία (2022), *Ανακοίνωση αναφορικά με το πρόγραμμα χορήγησης ιθαγένειας σε επενδυτές της Κύπρου*, 19 Οκτωβρίου 2022.

Ελεγκτική Υπηρεσία (2022), *Ετήσια έκθεση για το έτος 2021.*

Ελεγκτική Υπηρεσία (2023), *Ανακοίνωση αναφορικά με την άρνηση του Υπουργείου Άμυνας να παραδώσει ζητηθέντα στοιχεία*, 29 Απριλίου 2023.

Ελεγκτική Υπηρεσία (2023), *Γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από την Ελεγκτική Υπηρεσία στο πλαίσιο της επίσκεψης στην Κύπρο.*

Ένωση Συντακτών Κύπρου, *Γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από την Ένωση Συντακτών Κύπρου κατά την επίσκεψη στην Κύπρο.*

Επιτροπή Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας, *Παρατηρήσεις που ελήφθησαν από την Επιτροπή Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας στο πλαίσιο της επίσκεψης στην Κύπρο.*

Επίτροπος Πληροφοριών (2023), *Γραπτές παρατηρήσεις που υπέβαλε η Επίτροπος Πληροφοριών στο πλαίσιο της επίσκεψης στην Κύπρο.*

Ευρωπαϊκή Εισαγγελία (2023), *Ετήσια έκθεση 2022.*

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2020), *Έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο.*

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2021), *Έκθεση του 2021 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο.*

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2022), *Έκθεση του 2022 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο.*

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2022), *Πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης.*

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2023), *Πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης.*

Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία Δημοσιογράφων (EFJ) (2023), *Παρατηρήσεις που υπέβαλε η EFJ για την κατάρτιση της έκθεσης για το κράτος δικαίου.*

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, απόφαση της 23ης Ιουλίου 2013, Μ.Α. κατά Κύπρου, 41872/10.

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο: *Flash Eurobarometer: News & Media Survey 2022 (Εκτακτο Ευρωβαρόμετρο: Μελέτη του 2022 για τα μέσα ενημέρωσης και επικοινωνίας)*.

Ευρωπαϊκό Φόρουμ Πολιτών (2023), *Ετήσια έκθεση για τον χώρο δράσης της κοινωνίας των πολιτών — 2022 Κύπρος*.

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ Κύπρου (2023), *Στα 11,1 εκατ. τα έσοδα του ΚΟΑΓ από το πρόγραμμα των διαβατηρίων*, 15 Φεβρουαρίου 2023, <https://www.kathimerini.com.cy/gr/oikonomiki/oikonomia/sta-11-1-ekat-ta-esoda-toy-koag-apo-to-programma-ton-diabatirion>.

Κυβέρνηση της Κυπριακής Δημοκρατίας (2022), *Πληροφορίες που έδωσε η Κύπρος για την κατάρτιση της έκθεσης του 2022 για το κράτος δικαίου*.

ΟΟΣΑ (2020), *Indicators of Regulatory Policy and Governance (Δείκτες ρυθμιστικής πολιτικής και διακυβέρνησης), Ευρώπη 2019-Ελλάδα*.

ΟΟΣΑ (2023), *Indicators of Regulatory Policy and Governance (Δείκτες ρυθμιστικής πολιτικής και διακυβέρνησης), Ευρώπη 2022-Ελλάδα*.

Παγκόσμια Συμμαχία των Εθνικών Φορέων για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (2022) *Report and Recommendations of the Session of the Sub-Committee on Accreditation (SCA) (Έκθεση και συστάσεις της συνόδου της υποεπιτροπής διαπίστευσης)*, Γένοβα, 3-7 Οκτωβρίου 2022

Παγκύπριος Δικηγορικός Σύλλογος (2023), *Γραπτές παρατηρήσεις που υπέβαλε ο Παγκύπριος Δικηγορικός Σύλλογος στο πλαίσιο της επίσκεψης στην Κύπρο*.

Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2021), *Εκτελεστική απόφαση του Συμβουλίου, της 20ης Ιουλίου 2021, για την έγκριση της αξιολόγησης του σχεδίου ανάκαμψης και ανθεκτικότητας της Κύπρου με παράρτημα*.

Συμβούλιο της Ευρώπης: Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism (Επιτροπή εμπειρογνομόνων για την αξιολόγηση των μέτρων κατά της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας) (2022), *2nd Enhanced Follow-up Report (2η έκθεση ενισχυμένης παρακολούθησης)*.

Συμβούλιο της Ευρώπης: Επιτροπή της Βενετίας (2010), *Report on European Standards as regards the independence of the judicial system: Part II- the prosecution service (Έκθεση σχετικά με τα ευρωπαϊκά πρότυπα όσον αφορά την ανεξαρτησία του συστήματος απονομής δικαιοσύνης: Μέρος II — Η εισαγγελική αρχή)* [CDL-AD(2010)040].

Συμβούλιο της Ευρώπης: Επιτροπή της Βενετίας (2016), *Rule of Law Checklist (Κατάλογος κριτηρίων κράτους δικαίου)* [CDL-AD(2016)017].

Συμβούλιο της Ευρώπης: Επιτροπή της Βενετίας (2018), *Opinion on Constitutional arrangements and separation of powers and the independence of the judiciary and law enforcement (Γνώμη σχετικά με τις συνταγματικές ρυθμίσεις και τη διάκριση των εξουσιών και την ανεξαρτησία του δικαστικού σώματος και των αρχών επιβολής του νόμου)* [CDL-AD(2018)028-e].

Συμβούλιο της Ευρώπης: Επιτροπή της Βενετίας (2021), *Opinion on three bills reforming the judiciary in Cyprus (Γνώμη σχετικά με τρία νομοσχέδια για τη μεταρρύθμιση του δικαστικού συστήματος στην Κύπρο)* [CDL-AD(2021)043].

Συμβούλιο της Ευρώπης: Επιτροπή Υπουργών (2000), *Recommendation CM/Rec(2000)19 of the Committee of Ministers of the Council of Europe on the role of public prosecution in the criminal justice system [Σύσταση CM/Rec(2000)19 της Επιτροπής Υπουργών προς τα κράτη μέλη σχετικά με τον ρόλο των εισαγγελικών αρχών στο σύστημα απονομής ποινικής δικαιοσύνης]*.

Συμβούλιο της Ευρώπης: Επιτροπή Υπουργών (2010), *Recommendation CM/Rec(2010)12 of the Committee of Ministers to member states on judges: independence, efficiency and responsibilities*

[Σύσταση CM/Rec (2010)12 της Επιτροπής Υπουργών προς τα κράτη μέλη σχετικά με τους δικαστές: ανεξαρτησία, αποδοτικότητα και αρμοδιότητες].

Συμβούλιο της Ευρώπης: Πλατφόρμα για την προώθηση της προστασίας της δημοσιογραφίας και της ασφάλειας των δημοσιογράφων.

Συμβούλιο των Δικηγορικών Συλλόγων της Ευρώπης (CCBE) (2023), Παρατηρήσεις που υπέβαλε το Συμβούλιο των Δικηγορικών Συλλόγων της Ευρώπης για την κατάρτιση της έκθεσης του 2023 για το κράτος δικαίου.

Τμήμα Δικαστικής Μεταρρύθμισης, Ανώτατο Δικαστήριο, Γραπτές παρατηρήσεις που υπέβαλε ο Παγκύπριος Δικηγορικός Σύλλογος στο πλαίσιο της επίσκεψης στην Κύπρο.

Υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως (2023), Γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από το Υπουργείο Δικαιοσύνης κατά την επίσκεψη στην Κύπρο.

Υπουργείο Εσωτερικών (2023), Γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από το Υπουργείο Εσωτερικών κατά την επίσκεψη στην Κύπρο.

Υπουργείο Οικονομικών (2023), Γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από το Υπουργείο Οικονομικών κατά την επίσκεψη στην Κύπρο.

Centre for Media Pluralism and Media Freedom (Κέντρο για την πολυφωνία και την ελευθερία των μέσων μαζικής επικοινωνίας), *Monitoring Media Pluralism in the Digital Era in the year 2022 (2023)* [(Παρακολούθηση της πολυφωνίας στα μέσα μαζικής επικοινωνίας για το 2022 (2023)) — Έκθεση για την Κύπρο].

Centre for the Rule of Law and European Values (Κέντρο για το κράτος δικαίου και τις ευρωπαϊκές αξίες) (CroLev) (2023), Παρατηρήσεις που υπέβαλε το CroLev για την κατάρτιση της έκθεσης του 2023 για το κράτος δικαίου.

Centre for the Rule of Law and European Values (Κέντρο για το κράτος δικαίου και τις ευρωπαϊκές αξίες) (CroLev) (2023), Γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από το CroLev στο πλαίσιο της επίσκεψης στην Κύπρο.

Civicus (2023), Monitor tracking civic space — Cyprus (Παρατηρητήριο του χώρου δράσης της κοινωνίας των πολιτών — Κύπρος) <https://monitor.civicus.org/country/cyprus/>.

Cyprus Mail (2022), *New anti-corruption authority unable to work (Η νέα αρχή κατά της διαφθοράς αδυνατεί να λειτουργήσει)*, 16 Νοεμβρίου 2022, <https://cyprus-mail.com/2022/11/16/new-anti-corruption-authority-unable-to-work/>.

Cyprus Mail (2023), *Droushiotis' corruption claims will be investigated by foreign experts (Οι ισχυρισμοί του Δρουσιώτη περί διαφθοράς θα ερευνηθούν από ξένους ειδικούς)*, Ιανουάριος 2023, <https://cyprus-mail.com/2023/01/02/droushiotis-corruption-claims-will-be-investigated-by-foreign-experts/>.

European Implementation Network (Ευρωπαϊκό Φόρουμ Εφαρμογής Αποφάσεων) (2023), Παρατηρήσεις που υπέβαλε το European Implementation Network για την κατάρτιση της έκθεσης του 2023 για το κράτος δικαίου.

European Network of National Human Rights Institutions (Ευρωπαϊκό Δίκτυο των Εθνικών Οργανισμών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα) (2023), Κύπρος, Γραφείο του Επιτρόπου Διοικήσεως και Προστασίας Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (2023), Αντίκτυπος της αναφοράς του Ευρωπαϊκού Δικτύου των Εθνικών Οργανισμών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα του 2022 για το κράτος δικαίου.

Financial Mirror (2022), *Claims of conspiracy in Prisonsgate (Ισχυρισμοί για συνωμοσία σε φυλακή)*, 19 Σεπτεμβρίου 2022, <https://www.financialmirror.com/2022/09/19/claims-of-conspiracy-in-prisonsgate/>.

Financial Mirror (2023), *26 law firms audited in golden passport probe (26 δικηγορικές εταιρείες υπό έλεγχο σε έρευνα για χρυσά διαβατήρια)*, 10 Μαρτίου 2023, <https://www.financialmirror.com/2023/03/10/26-law-firms-audited-in-golden-passport-probe/>.

Franet, University of Nicosia and Symfiliosi (Franet, Πανεπιστήμιο Λευκωσίας και Συμφιλίωση) (2023), *Country research — Legal environment and space of civil society organisations in supporting fundamental rights — Cyprus (Έρευνα ανά χώρα — Νομικό περιβάλλον και χώρος των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών για την υποστήριξη των θεμελιωδών δικαιωμάτων)*, Βιέννη, Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ <https://fra.europa.eu/en/country-data/2023/civic-space-report-2023>. <https://fra.europa.eu/en/country-data/2023/civic-space-report-2023>.

GRECO (2018), *Fourth Evaluation Round — Compliance Report Cyprus (Τέταρτος γύρος αξιολογήσεων — Έκθεση συμμόρφωσης για την Κύπρο)*.

GRECO (2020), *Fourth Evaluation Round — Second Compliance Report Cyprus (Τέταρτος γύρος αξιολογήσεων — Δεύτερη έκθεση συμμόρφωσης για την Κύπρο)*.

GRECO (2022), *Fourth Evaluation Round Addendum to the Second Compliance Report on Cyprus (Τέταρτος γύρος αξιολογήσεων, Προσθήκη στη δεύτερη έκθεση συμμόρφωσης για την Κύπρο)*.

GRECO (Ομάδα χωρών κατά της διαφθοράς) (2016), *Fourth Evaluation Round, Evaluation Report on Cyprus on Corruption prevention in respect of members of parliament, judges and prosecutors (Τέταρτος γύρος αξιολογήσεων, Έκθεση αξιολόγησης για την Κύπρο σχετικά με την πρόληψη της διαφθοράς όσον αφορά τους βουλευτές, τους δικαστές και τους εισαγγελείς)*.

In-cyprus (2022), *Law allows Transparency Commissioner to make public interventions (Νόμος επιτρέπει στον Επίτροπο Διαφάνειας να προβαίνει σε δημόσιες παρεμβάσεις)*, 1 Νοεμβρίου 2022, <https://in-cyprus.philenews.com/news/local/law-allows-transparency-commissioner-to-make-public-interventions/>.

Organised Crime and Corruption Reporting Project (Πρόγραμμα αναφοράς οργανωμένου εγκλήματος και διαφθοράς) (Κύπρος) (2023), *Γραπτές παρατηρήσεις του OCCRP (Κύπρος) για την κατάρτιση της έκθεσης του 2023 για το κράτος δικαίου*.

Oxygono (2023), *Γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από το Oxygono στο πλαίσιο της επίσκεψης στην Κύπρο*.

Oxygono (2023), *Παρατηρήσεις που υπέβαλε το Oxygono για την κατάρτιση της έκθεσης του 2023 για το κράτος δικαίου*.

Schengen Visa Info (2023), *Cyprus Has Revoked 222 Passports Granted Through Golden Passport Scheme So Far (Μέχρι στιγμής η Κύπρος έχει ανακαλέσει 222 διαβατήρια που χορηγήθηκαν μέσω του προγράμματος χρυσών διαβατηρίων)*, 19 Ιανουαρίου 2023, <https://www.schengenvisainfo.com/news/cyprus-has-revoked-222-passports-granted-through-golden-passport-scheme-so-far/>

UN Human Rights Regional Office for Europe (Περιφερειακό Γραφείο Ευρώπης του Ύπατου Αρμοστή των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου) (OHCHR) (2023), *Contribution from OCHCHR for the 2023 Rule of Law Report (Παρατηρήσεις του Περιφερειακού Γραφείου Ευρώπης του Ύπατου Αρμοστή των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου για την κατάρτιση της έκθεσης του 2023 για το κράτος δικαίου)*.

## Παράρτημα II: Επίσκεψη στην Κύπρο

Οι υπηρεσίες της Επιτροπής πραγματοποίησαν τον Απρίλιο του 2023 εικονικές συνεδριάσεις με τους ακόλουθους φορείς:

- Ανεξάρτητη Αρχή κατά της Διαφθοράς
- Ανώτατο Δικαστήριο
- Αρχή Ραδιοτηλεόρασης
- Αστυνομία — Γραφείο Διερεύνησης Οικονομικού Εγκλήματος
- Αστυνομία — Υπηρεσία Εσωτερικού Ελέγχου
- Βουλή των Αντιπροσώπων
- Γραφείο του Γενικού Εισαγγελέα
- Ελεγκτική Υπηρεσία
- Ένωση Δικαστών
- Ένωση Ευρωπαϊκών Δημοσιογράφων
- Ένωση Συντακτών Κύπρου (ΕΣΚ)
- Επιτροπή Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας Κύπρου
- Επίτροπος Διοικήσεως και Προστασίας Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
- Επίτροπος Πληροφοριών
- Ινστιτούτο Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας (IMME)
- Κέντρο για το κράτος δικαίου και τις ευρωπαϊκές αξίες (CroLev)
- Κέντρο Στήριξης ΜΚΟ
- Κυπριακό Φόρουμ Ακεραιότητας
- ΟΠΕΚ
- Παγκύπριος Δικηγορικός Σύλλογος
- Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου
- Σχολή Δικαστών Κύπρου
- Τμήμα Δικαστικής Μεταρρύθμισης, Ανώτατο Δικαστήριο
- Υπουργείο Δικαιοσύνης & Δημοσίας Τάξεως
- Υπουργείο Εσωτερικών
- Υπουργείο Οικονομικών
- Civil Society Advocates
- KISA
- Organized Crime and Corruption Reporting Project (Πρόγραμμα αναφοράς οργανωμένου εγκλήματος και διαφθοράς) (OCCRP)
- Oxygono
- Step up Stop Slavery

\* Η Επιτροπή συναντήθηκε επίσης με τους ακόλουθους οργανισμούς στο πλαίσιο σειράς οριζόντιων συνεδριάσεων:

- Δημοσιογράφοι χωρίς Σύνορα
- Διεθνές Ινστιτούτο Τύπου
- Διεθνής Αμνηστία

- Διεθνής Διαφάνεια ΕΕ
- Διεθνής Επιτροπή Νομικών
- Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία Δημοσιογράφων
- Ευρωπαϊκή Σύμπραξη για τη Δημοκρατία
- Ευρωπαϊκό Κέντρο Ελευθερίας του Τύπου και των Μέσων Ενημέρωσης
- Ευρωπαϊκό Φόρουμ Νεολαίας
- Ευρωπαϊκό Φόρουμ Πολιτών
- ALDA (European Association for Local Democracy — Ευρωπαϊκή Ένωση για την Τοπική Δημοκρατία)
- Civil Liberties Union for Europe (Ένωση για τις ατομικές ελευθερίες στην Ευρώπη)
- Civil Society Europe (Κοινωνία των Πολιτών της Ευρώπης)
- Culture Action Europe
- Free Press Unlimited
- Front Line Defenders (Υπερασπιστές της Πρώτης Γραμμής)
- ILGA-Europe (Διεθνής Ένωση Λεσβιών και Ομοφυλοφίλων — Ευρώπη)
- International Federation for Human Rights (FIDH) (Διεθνής Ομοσπονδία για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου)
- International Planned Parenthood Federation European Network (Ευρωπαϊκό Δίκτυο της Διεθνούς Ομοσπονδίας Οικογενειακού Προγραμματισμού)
- JEF-Europe (Διεθνής Ένωση Λεσβιών και Ομοφυλοφίλων — Ευρώπη)
- Osservatorio Balcani e Caucaso Transeuropa
- Philea
- SOLIDAR